

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

Форма навчання: заочна

Кафедра: іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ В КОНТЕКСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Виконала: студентка 2 курсу
спеціальності 014 Середня освіта (мова
та література (англійська))

Захаренко І.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник:

**канд. пед. наук,
Фаненштель Н.В.**

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В СВІТОВОМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	7
1.1. Еволюція поняття змішаного навчання в теоретико-практичних дослідженнях.....	7
1.2. Застосування технології змішаного навчання в сучасному українському контексті.....	14
Висновки до 1-го розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	30
2.1. Використання моделей змішаного навчання на уроках англійської мови із учнями старших класів.....	30
2.2. Особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу на уроках англійської мови у контексті змішаного навчання.....	42
2.3. Поради щодо створення комфортного освітнього середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання.....	47
Висновки до 2-го розділу.....	57
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зважаючи на умови сучасних викликів, пов'язаних спершу з карантинними обмеженнями, а надалі – з впровадженням воєнного стану в Україні, учні засвоюють навчальний матеріал, переважно комбінуючи офлайн та онлайн навчання. Відтак, володіння методикою застосування різних моделей змішаного навчання (blending-learning) на сьогодні є першочерговим завданням вчителів англійської мови. Багато дослідників вважають, що в майбутньому навчання буде тісно пов'язане із змішаним навчанням, адже воно може бути одним із найбільших навчальних досягнень століття.

Еволюція змішаного навчання на практиці вітчизняних та іноземних науковців та практиків дає змогу зрозуміти, які фактори напряму впливають на результативність та розуміння учнями інформації, яка необхідна їм для комфортного перебування у соціумі та для подальшого навчання [68]. Незважаючи на широке використання терміну «змішане навчання» у шкільній освіті та останнім часом в галузі викладання англійської мови, зауважуємо, що термін змішаного навчання важко визначити, через труднощі, що виникають через консенсус, якого не було досягнуто щодо остаточного визначення даного терміну. Крім того, сам термін іноді називають «гібридним навчанням»; «електронним навчанням» або «b-навчанням».

На практиці існують різні підходи щодо умов запровадження змішаного навчання в освітній процес, проте варто виокремити такі спільні ключові складники, які сприятимуть ефективному функціонуванню змішаної форми навчання старшокласників англійської мови.

Ступінь дослідженості проблеми. Вивчення стану дослідженості проблеми змішаного навчання в системі викладання англійської мови у численних наукових джерелах свідчить, що цей аспект представлено у працях Березенської С., Бугайчук К., Воротникової І., Желнової О., Мороз Т.,

Нікітіної М., Ніколаєвої Ж., Кадирової Е., Кухаренко В., Мохової М., Олійник Н., Олійник Т., Рафальської О., Рибалко О., Сікори Я., Сиротенко Н., Спіріна О., Столяревської А., Триуса Ю., Чередніченко Г., Чугай О., Шапрана Л., Щербакової О., Фоміної А. та інших. Методи навчання розвиваються з урахуванням навичок 21-го століття, а змішане навчання є прекрасним прикладом цього. Застосування змішаного навчання може стати одним з ключових засобів існуючих проблем в сфері освіти. Змішане навчання набуває багатьох форм; використання віртуального навчального середовища (VLE) створює динамічну екосистему, яка доповнює існуючу практику навчання. Перевернута класна кімната є одним із способів розпочати змішане навчання, але використання інструментів у віртуальному навчальному середовищі дозволяє зробити це на крок далі. VLE дозволяє створювати курси для розміщення різних навчальних стилів за допомогою відеофайлів, аудіофайлів, письмових документів та вебінарів. Ця гнучкість дає змогу створювати цікаві матеріали для своїх учнів у навчальних закладах.

Аналіз науково-методичної та педагогічної літератури свідчить про недостатній ступінь розкриття організаційно-дидактичних умов навчання англійської мови в старших класах в контексті змішаного навчання, що і зумовило вибір теми дослідження.

Об'єкт дослідження: навчання англійської мови в старшій школі за змішаною формою.

Предмет дослідження: умови впровадження та ефективного функціонування змішаної форми навчання старшокласників англійської мови.

Мета дослідження: на основі аналізу лігво-дидактичної літератури, а також вивчення освітніх практик виокремити та описати педагогічні й організаційні умови, які забезпечують ефективне навчання учнів старших класів англійської мови за змішаною формою.

Реалізація цієї мети зумовила постановку і вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури, відслідкувати еволюцію поняття змішаного навчання.

2. Дослідити особливості застосування технології змішаного навчання в українських реаліях.

3. Виокремити та описати умови впровадження та ефективного функціонування змішаної форми навчання старшокласників, які залежать безпосередньо від вчителя іноземної мови.

4. Розробити поради щодо створення комфортного освітнього середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання.

Методи дослідження:

Оскільки проблема дослідження є комплексною, передбачається широке використання педагогічних методів теоретичного та емпіричного характеру. Для досягнення загальної мети та виконання поставлених завдань було застосовано такі методи дослідження: *deskриптивний метод* (з метою опису основних теоретичних понять), *метод індуктивного й дедуктивного аналізу та синтезу*, який використовувався у теоретичних узагальненнях, формулюванні висновків, *метод спостереження за реальним педагогічним процесом*, *метод опитування учасників педагогічного процесу* (з метою виявлення наявних умов впровадження змішаного навчання у вивченні англійської мови), *метод вивчення передового педагогічного досвіду*, *метод бесіди з учасниками педагогічного процесу* (з метою напрацювання рекомендацій щодо створення комфортного середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання).

Теоретична значущість дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні необхідності дотримання певних дидактичних, організаційних й технічних умов для ефективного опанування старшокласників англійської мови в контексті змішаної форми навчання, а також в теоретичному обґрунтуванні доцільності впровадження дидактичних умов навчання англійської мови в старших класах в контексті змішаного навчання.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання висновків дослідження, як бази для подальшого вивчення явища змішаного навчання, напрацьовані рекомендації можуть бути застосовані задля безболісного запровадження змішаного навчання у вивченні англійської мови та широкого спектру інших предметів.

Базу дослідження складають концептуальні дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів з проблеми узагальнення організаційно-дидактичних умов навчання англійської мови в старших класах в контексті змішаного навчання. Дослідницьку роботу було проведено у комунальному закладі загальної середньої освіти «Ліцей № 6 імені Назара Макаренка Хмельницької міської ради».

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати наукового дослідження викладені в тезах доповіді «Організаційно-дидактичні умови змішаного навчання англійської мови в старших класах» та тезах «Формування позитивної мотивації учнів середньої школи».

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (78 найменувань). Робота містить 2 додатки. Загальний обсяг дипломної роботи складає 81 сторінку, основний її зміст викладено на 61 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В СВІТОВОМУ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Еволюція поняття змішаного навчання в теоретико-практичних дослідженнях

Концепція змішаного навчання виникла у 1990-х роках, проте більш активно вивчати та впроваджувати її почали у 2000-х. Потреба у змішаному навчанні виникла через те, що значна частина освітніх закладів Європи почали навчати іноземних учнів та студентів. Перехід від офлайн до змішаного навчання також зумовлений тим, що наразі сучасне молодіжне середовище надає перевагу гаджетам та не уявляє свого життя без інтернету. І, нарешті, найбільш вагомішою умовою, на нашу думку, що спричинила потребу у змішаному навчанні є те, що «традиційне» навчання втрачає свою ефективність і вчителі повсякчас змінюють педагогічні підходи викладання іноземної мови [50]. Тема змішаного навчання в освітніх закладах актуалізувалася у 2020 році у зв'язку з посиленням протиепідемічних заходів.

Проаналізувавши наукову літературу ми помітили, що дослідження науковцями змішаного навчання проводиться уже понад як 20-ть років. Упродовж цього часу було розкрито зміст поняття «змішане навчання» (у літературі також зустрічаємо як «blended learning»), розроблено моделі «blended learning», відібрано відповідні методи навчання. Уперше термін «змішане навчання» виник у 1999 р. в прес-релізі компанії EPIC: «...в даний час компанія розробила 220 електронних курсів, але незабаром буде пропонувати Інтернет-курси з використанням власної методики «змішаного навчання». Виберіть курси, які не тільки містять традиційний зміст предмета, але й пропонують живу інструкцію і інші компоненти для інтерактивного

навчання» [18]. Організація Cooney у 2000-му році провела дослідження, в якому активно вживався термін «змішане навчання». Дослідження полягало у поєднанні елементів гри та праці в освітній діяльності початкової школи, з ціллю отримання змішаних видів діяльності [55].

У дослідженні Бетті Колліс, проведеному у 2001 році, змішане навчання розглядається як гібрид онлайн та офлайн навчання, під час якого освітня діяльність одночасно відбувається у класі та поза ним [13].

Посилаючись на дослідження Ніколаєвої С., розуміємо, що змішане навчання є комбінованою системою освітнього процесу, що передбачає активну взаємодію між педагогом та учнем за допомогою сучасних технологій та мультимедійних засобів [47].

У 2006 р. науковці Бонк та Грехем у книзі «Handbook of Blended Learning» трактували термін «змішане навчання» як навчання, що поєднує традиційне навчання (face-to-face instruction) та онлайн навчання (computer mediated instruction) [11]. У цьому ж році науковець Бенадос розглядає поняття «змішане навчання» (blended learning) як поєднання технічних засобів навчання та традиційного навчання, в основі якого покладено гнучкий підхід до навчання, що враховує переваги тренувальних і контрольних завдань онлайн, використовуючи й інші методи, які можуть покращити досягнення учнів та заощадити витрати на навчання [7].

У зарубіжній літературі знаходимо й інші визначення терміну «змішане навчання», зокрема науковці вважають, що таке навчання є формальною навчальною програмою, під час якої учні частково навчаються онлайн та офлайн паралельно. У такому навчанні визначено елементи контролю над термінами, ходом і темпом оволодіння матеріалом [19]. Деякі зарубіжні науковці вважають змішане навчання методом навчання, який комбінує різні ресурси, в тому числі, елементи очних навчальних сесій та електронного навчання [10].

У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили визначення поняття «змішане навчання». На їх погляд, освітній процес залежно від взаємодії його учасників і подачі навчального контенту можна поділити на:

- традиційне навчання (0%);
- навчання підсилене дистанційними технологіями (до 30%);
- змішане навчання (blended learning) – з використанням до 80% технологій дистанційного навчання;
- чисте дистанційне навчання (online learning) [4].

Вагомим є дослідження Чен та Джонс у 2007-му році. Науковці провели опитування студентів MBA в класі бухгалтерського обліку. Вони мали на меті оцінити ефективність курсу та загальне задоволення традиційними та змішаними курсами серед учнів. Спочатку учні не сприйняли в повній мірі нововведення щодо застосування змішаного навчання, надали перевагу навчанню в традиційному середовищі, оскільки були більш задоволені ясністю навчання. Проте, згодом учні в класі змішаного навчання зрозуміли, що відбулися покращення їх аналітичних навичок. Це дослідження показало, що коли учні навчаються традиційно, тобто очно, навчання стає зрозумілішим, але коли вони перебувають у «змішаному» класі, процес навчання може стати сумнівним для них і більш складним, проте вони бачать більше покращень у своїх аналітичних навичках [9].

Важливо звернути увагу на дослідження Аккоюнлу та Соїлу у 2008-му році. Дане дослідження полягає у вивченні поглядів студентів на змішане навчання відповідно до застосування різних моделей та стилів навчання. Вони вказали, що погляди студентів на змішане навчання позитивні з рівнем 8,44 у діапазоні від 1 до 10, 1 є найнижчим і 10 є найвищим. Крім того, науковці вказали на найвищий рівень сприйняття матеріалу студентами відбувається завдяки змішаному навчанню [2].

У дослідженнях Чен та Джонс, а також Аккоюнлу та Соїлу, розглянутих вище, спостерігається, що «змішане навчання» сприймається як

корисне. Саме «blending learning» сприймається учнями як приємне, їм до вподоби підтримка, гнучкість і мотивація для учнів. Однак цих факторів недостатньо для створення атмосфери для успішного навчання. Іншими словами, щоб створити позитивне навчальне середовище, вчителі, що використовують змішані навчальні середовища, мають заохочувати учнів до більшої участі в навколишньому середовищі та повинні знайти способи створення соціальної взаємодії через більшу співпрацю. Крім того, поєднання очного та онлайн навчального середовища слід планувати точно, щоб отримати більше користі від цього підходу.

Мелтон Б. досліджував ефективність змішаного навчання учнів на курсах здоров'я та виявив, що учні змішаного класу були значно більше задоволені, ніж учні традиційного класу. Крім того, не було жодної істотної різниці оцінки студентів до і після тестування [3].

Дослідження, проведене Deliağaoğlu та Yıldırım у 2008-му, мало на меті порівняти ефективність змішаного навчання з традиційним навчанням. Вони використали модель MOLTA для розробки курсу та провели подальше оцінювання досягнення учнів, рівня збереження знань, ставлення та задоволення від курсу як традиційного, так і змішаного навчання. Їхнє дослідження показало, що обидві групи мали однакові досягнення рівнів і збереження знань. Крім того, повідомили про високий рівень позитивного ставлення та задоволеності курсом обидвох груп. На завершення їхнє дослідження показало відсутність істотної різниці, але задоволеність від змішаного середовища була вищою [17].

Ель-Дегайді та Ноубі (2008) застосували змішаний кооперативний підхід до електронного навчання (BeLCA) на підготовчій роботі, в якому вивчали досягнення вчителів, ставлення та спроможність до співпраці. Вони провели квазіекспериментальне дослідження на двадцяти шести викладачах природничих наук в єгипетському університеті. Про це свідчать їхні висновки – досягнення студентів змішаної групи значно вищі, ніж студентів контрольної групи. До того ж зрозуміли, що ставлення студентів до

електронного навчання значно вище у змішаній групі. У ставленні учнів суттєвої різниці між обома групами вченими не було виявлено. Ель-Дегайді і Нїубі вважали змішане навчання ефективним щодо ставлення та досягнень результатів [16].

Вольтерінг та ін. (2009) мали на меті з'ясувати, чи є змішане проблемне навчання в медичній освіті, чи підвищує мотивацію студентів і підтримує процес навчання щодо співпраці студентів. Вони використовували опитування, щоб порівняти традиційне проблемне навчання зі змішаним проблемним навчанням. Це опитування складалося з восьми категорій. Їх висновки показали, що серед цих категорій були значні відмінності між групами в мотивації, задоволенні та суб'єктивних досягненнях у навчанні. Як результат, було виявлено, що змішане проблемне навчання підвищило мотивацію студентів, їхнє задоволення та суб'єктивні результати навчання [8].

Аналіз останніх наукових публікацій з проблематики нашого дослідження дозволяє нам виокремити ряд визначень терміну «змішане навчання». Змішане навчання деякі науковці визначають методом, що поєднує в собі традиційне навчання «обличчям до обличчя» та елементи дистанційного навчання [66]. Чередніченко Г. та Шапран Л. вважають змішане навчання поєднанням традиційних формальних засобів освітньої діяльності з неформальними. До формальних засобів освітньої діяльності науковці відносять аудиторні заняття, вивчення теоретичного матеріалу, а до неформальних – інтернет-конференції, дискусії з використанням електронної пошти [77]. Подібне визначення подає Стрюк А., який розглядає змішане навчання як «цілеспрямований процес набуття знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності учнів та вчителів на основі взаємодоповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання [74].

Кохан О. зазначає, що у світовій науковій літературі «змішане навчання» позначають наступними термінами: hybrid, mixed, integrative,

blended learning, technology-mediated instruction, web-enhanced instruction, mixed-mode instruction. Науковець наголошує, що термін «змішане навчання» все частіше використовується задля опису гібридної методики, тобто поєднання онлайн, традиційного та самостійного навчання [59].

На офіційній сторінці Державної служби якості освіти України розкрито зміст поняття «змішане навчання» як такого, «за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами» [54].

Варто зауважити, що формат змішаного навчання – це комбінування методів онлайн та офлайн навчання. Програми змішаного навчання можуть включати величезну кількість різноманітних технік навчання та підходів, наприклад, електронні курси, практичне навчання, робота над конкретними проектами, службова ротація, електронні книги, мобільне навчання, коучинг, очні курси, виїзне навчання, навчальні ігри та симуляції, формальне навчання з сертифікаціями, тощо [46]. Науковець Кетлін М. вважає, що змішане навчання поєднує різноманітні види освітніх заходів, включаючи очне навчання, онлайн електронне навчання і самонавчання [24].

Бугайчук К. розкриває зміст поняття «змішане навчання» як «цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в межах формальної освіти, частина якого реалізується у віддаленому режимі за допомогою ІКТ і технічних засобів навчання», а в широкому як «різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також самонавчання, що здійснюються для досягнення особою заздалегідь визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання» [40].

Опрацювавши та проаналізувавши методичну та наукову літературу ми дійшли висновку про те, що термін «змішане навчання» є відносно новим у сучасній літературі. Існують різні підходи щодо трактування поняття

«змішане навчання»: як освітньої концепції, поєднання традиційного та дистанційного навчання, процесу навчання, цілеспрямованого процесу навчання, комбінації методів навчання, гібрид традиційного очного та онлайн навчання. Зважаючи на трактування науковців терміну «змішане навчання», вважаємо, що даний термін слід розглядати як комбінування онлайн та офлайн навчання, що будує освітній досвід учня у вивченні іноземної мови. У ході змішаного навчання матеріал, з яким знайомиться учень онлайн, паралельно подає вчитель офлайн. Принцип змішаного навчання полягає у тому, що будь-яка активність та урок загалом, які проходять у школі мають переплітатися та доповнювали одна одну із будь-якою активністю та уроком, що проходить онлайн.

Отже, змішане навчання (blended learning) є формальною, структурованою та логічною освітньою програмою, де учні мають можливість пройти хоча б певну частину курсу онлайн, контролюючи при цьому ритм роботи, місце та час для виконання завдань, а якась частина курсу проходить онлайн, що у результаті забезпечує інтегрований та успішний освітній досвід.

1.2. Застосування технології змішаного навчання в сучасному українському контексті

Провідну нішу у житті сучасного українського суспільства займає інформатизація усіх сфер діяльності, в тому числі й освітньої. Процеси інформатизації регулюються Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» [57], «Про національну програму інформатизації» (2020) [56], ініціативою «Цифровий порядок денний для Європи» (2020) [76]. Розвиток інформатизації української освіти зорієнтований на європейські стандарти формування системи цифрової компетентності (DigComp). Хоч впровадження ІКТ стало невід'ємною рисою сучасної української освіти, проте це не є основною причиною щодо впровадження змішаного навчання в систему освіти України. Ключовою причиною постала світова пандемія COVID-19, умовою запобігання поширення якої була необхідність обмеження проведення традиційних форм та технологій освітнього процесу. Пандемія корона вірусу раніше й повномасштабна війна тепер, значно обмежили можливість учнів фізично відвідувати заклади середньої освіти і тим самим підвели освітян України до пошуку нових форм та форматів навчання [52].

Відповідно до рекомендацій МОН України [73] в усіх закладах освіти в умовах карантинних обмежень було запроваджено змішану форму навчання. Варто зауважити, що її впровадження в різні заклади освіти має свої особливості та певні нюанси, які як поліпшують, так і ускладнюють процес навчання. Розглянемо особливості застосування технології змішаного навчання у закладах середньої освіти України, зокрема під час вивчення англійської мови в старших класах.

Ми вважаємо, що перехід закладу середньої освіти до змішаного навчання повинен базуватися на трансформації освітнього процесу задля покращення забезпечення освітніх потреб та інтересів учнів на уроках англійської мови із застосуванням новітніх педагогічних та цифрових

технологій. Зауважуємо, що змішане навчання відрізняється від дистанційного, адже під час змішаного навчання освітній процес проходить із очним спілкуванням учнів з вчителями англійської мови. Це зумовлює максимальне використання традиційного (офлайн) та онлайн навчання [33].

Звертаємо увагу на те, що дистанційне навчання, за результатами дослідження, що було проведено Державною службою якості освіти спільно із проектом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), хоч і має значні переваги щодо традиційного, проте є й значні недоліки, що впливають на результати освітньої діяльності. Цими недоліками є відсутність живого спілкування і невміння учнів самостійно вчитися. Ще одним недоліком постає брак повноцінних дистанційних курсів на платформах шкіл, адже керуючим видом освітньої діяльності під час дистанційного навчання є синхронне навчання (зум-уроки), водночас асинхронне навчання (самостійна робота) – без належного супроводу з боку учителів [73]. У дослідженнях зарубіжних науковців зазначається, що групова взаємодія та міжособистісне спілкування між учнями сприяє підвищенню ефективності навчання [35]. Задля того, щоб процес навчання був ґрунтовним, а результати освітньої діяльності покращилися, МОН запропонував закладам освіти активно використовувати змішане навчання.

Ознайомившись із науковими доробками з проблеми використання та впровадження змішаного навчання у старших класах на уроках англійської мови, зауважуємо, що змішане навчання варто спланувати так, щоб використання аудиторного та цифрового середовищ найефективніше забезпечували потреби учнів у вивченні англійської мови. Прикладом цього слугує опрацювання учнями старших класів теоретичного матеріалу з англійської мови стільки, скільки часу кожному учню необхідно для засвоєння матеріалу. Наразі немає чітких інструкцій щодо чіткого розподілу часу між онлайн та офлайн діяльностями. Проте, на наш погляд, більш доцільніше буде викладати теоретичний матеріал дистанційно, а той, що потребує практики, безпосередньо у аудиторії. Вчитель англійської мови

повинен найбільш оптимально скомбінувати онлайн та офлайн навчання, що зробить процес вивчення англійської мови гнучкішим і надасть більше можливостей щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Впровадження технології змішаного навчання вимагає трансформації освітньої діяльності і заміну традиційних педагогічних підходів щодо викладання англійської мови у старших класах. Наразі одніє з таких трансформацій є те, що увесь освітній процес зорієнтовний на особистість учня, а учитель натомість виступає фасилітатором самостійного навчання старшокласників. Яскравим прикладом слугує те, що у закладах середньої освіти України учні старших класів в умовах змішаного навчання мають змогу контролювати час, місце та темп вивчення матеріалу з англійської мови.

Наголошуємо на тому, що вчителі з англійської мови комбінують використання традиційних моделей навчання з нетрадиційними, аналізуючи та визначаючи де та в якій мірі краще спрацювало онлайн навчання, а де офлайн. Вагомою, на нашу думку, є публікація «Стратегії для змішаної освіти у відповідь на Covid-19» у якій зазначено, що ситуація, в яку потрапили заклади освіти може стати початком «нового стандарту» в освіті України загалом. Експерти виділяють щонайменше чотири етапи переходу до «нового стандарту», зокрема наступні:

- швидкий вимушений перехід до дистанційного навчання;
- затягнутий транзит;
- закладення основ «нової норми»;
- впровадження «нової норми» [43].

На думку експертів з питань освіти, перший етап нами уже пройдено. Це і був нагальний перехід від традиційного до дистанційного навчання, що характеризувався неузгодженістю, хаотичністю; також застосовувалося надто багато засобів і технологій – Google classroom, Zoom, Viber, телефонний зв'язок, телебачення тощо.

Експерти з питань освіти зазначають, що наразі українська освіта знаходиться на етапі «затягнутого транзиту». Паічник О., Єлфімова Ю., Чушак Х., Шинаровська О. та Донець А. у своєму посібнику визначають риси етапу «затягнутого транзиту». До них належать такі:

«- створення власних систем управління навчанням або розповсюдження наявних, спрощення доступу до них закладів освіти (наприклад, українські заклади освіти можуть отримати GSuite for Education або Office 365 Education безкоштовно);

- загальнодержавні теле- й радіопрограми;
- домовленості з провайдерами інтернету чи цифрових послуг щодо скасування чи зниження оплати за їхні послуги;
- онлайн-курси/дистанційне навчання для вчителів англійської мови;
- створення онлайн-ових спільнот практиків для обміну матеріалами, ресурсами та взаємопідтримки;
- створення державних цифрових платформ для спрощеного доступу до якісних навчальних матеріалів, ресурсів, доступу до практик в освітній сфері (наприклад, в Україні створено Всеукраїнську школу онлайн та Learning passport. Освітню платформу для дітей, молоді, освітян та батьків);
- фінансова підтримка учнів, щоб забезпечити їх необхідними для дистанційного навчання пристроями;
- підтримка інноваційних способів досягнення навчальних результатів та їх оцінювання, включно з внесенням змін до самостійних, контрольних робіт, (наприклад, у багатьох країнах перейшли до формату е-портфоліо, яке раніше майже не використовували)» [48].

Поміж іншим настає третій етап «закладення основ «нової норми»». Перш за все даний етап залежить від активної діяльності уряду нашої держави. Саме від наших посадовців залежить, яким буде майбутнє впровадження технології змішаного навчання? Яким чином і чи взагалі буде оновлена нормативно-правова база, аби вона не лише «наздоганяла» реалії сьогоденної освіти, а й щоб надала умови задля майбутнього розвитку в

цьому напрямку? Яким ж таки буде співвідношення між змішаною, дистанційною освітою? На цьому етапі дуже важливо продумати стратегічні рішення, щоб настав четвертий етап – впровадження «нової норми».

Реалізація змішаної форми навчання неможлива без коректного застосування електронного інформаційно-освітнього середовища, оскільки інформації на інтернет ресурсах безліч, проте селекувати її можуть лише педагоги, які володіють матеріалом для вивчення та поняттям його актуальності, а також необхідного об'єму інформації для учнів. Тому більшість закладів середньої освіти розробили сайти закладів освіти, на яких висвітлюється уся необхідна інформація щодо організаційних моментів: розклад уроків, графіки особистих консультацій щодо опрацьованого матеріалу, інструкції по роботі з інтернет-ресурсом, рішення педрад, тощо. Також відбувається супровід учнів і доступ до ресурсів навчання, поки вони працюють самостійно і дистанційно. Вчителі англійської мови розробляють відеоуроки, цифрові бібліотеки з посиланнями на відповідні сайти, види оцінювання та інструкції щодо виконання відповідних видів домашніх робіт. Це є невідомою частиною для гаранту засвоєння учнями старших класів якісно наданого матеріалу з англійської мови, а також дає розуміння вчителям ефективності методу змішаної форми навчання.

Щоб запобігти неавторизованому входу користувачів, які не є членами навчальної групи, під час онлайн-зустрічей, посилання для запрошень надаються лише закритим групам спілкування. Також вчителі англійської мови надсилають різні типи опитувань на електронну адресу учнів.

Для забезпечення дистанційного вивчення англійської мови учнів старших класів заклади освіти можуть створюють електронні освітні ресурси або використовувують інший контент, який перевірено в цьому закладі освіти. При виборі цифрових та освітніх засобів заклад освіти враховує рівень цифрової компетентності та рівень апаратно-програмного забезпечення учасників освітнього процесу, наявність платформ дистанційного навчання, досвід використання цифрових та дистанційних

технологій, готовність учнів до дистанційного навчання. Широкого застосування набули наразі віддалені платформи та віртуальні курси (Moodle, Moodle Cloud, Edmodo, EDX, Office 365, Google Class, ClassDoJo, «Мій клас», Human тощо), які в свою чергу дозволяють автоматизувати віддалене навчання. Шкільні сайти, сторінки в соціальних мережах, відеоканали дозволяють закладам не тільки дізнаватися про діяльність дистанційного навчання, а й організувати обговорення та співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу. Використання численних відкритих онлайн-курсів, електронних підручників, електронних енциклопедій, бібліотек, медіатек з відеоуроками дасть змогу вчителям організувати науково-дослідницьку роботу учнів, розширити доступ до додаткового цікавого та корисного навчального контенту, спонукати вчителів до створення персональних освітніх навколишнє середовище та електронні освітні ресурси.

В умовах змішаного навчання важливо організувати спілкування, співпрацю та перевірити, оцінити навчальну діяльність учнів. Найбільш популярними серед вчителів англійської мови старших класів є наступні ресурси та платформи:

1. **Конструктор тестів «Всеосвіта»** (<https://vseosvita.ua/test>). На даній платформі існує три режими тестування: активний, запланований і керований. Вчитель по своєму вибору можете скласти активний іспит протягом короткого терміну (самостійні або контрольні роботи). Має також змогу запланувати час початку тестування. У контрольованому режимі вчитель визначає тривалість контрольної роботи у всіх режимах. Також перевагою є велика бібліотека тестів, створена колегами. Ці тести доступні для всіх студентів.

2. **Google Forms** (https://www.google.com/intl/ru_ua/forms/about/) – платформа, розроблена програмістами США під час пандемії. Початково була впроваджена для створення анкет і тестів. Дана програма здійснює автоматичну перевірку. Результати мають можливість експорту в таблицю,

що спрощує контроль за успішністю учнів та процес ведення журналу. Також вчителі можуть за власним бажанням доступ до дублікатів відповідей тощо.

3. **Тесторіум** (<https://www.testorium.net/ua/>) – програма для створення та запуску тестів. Членство у цій програмі дає можливість користуватися бібліотекою тестів. Учні старших класів можуть отримати результати та порівняти їх з результатами інших учасників, і навіть спробувати пройти задачі тестів ЗНО минулих років, що є гарним тренажером перед здачею важливих іспитів.

4. **Online Test Pad** (<http://onlinetestpad.com/ua>) – безкоштовний сервіс для створення онлайн-тестів. Зображення можна вставляти в запитання, математичні формули тощо.

5. **Quizizz** (<https://quizizz.com>) – англomовний сервіс для створення тестів. Саме ця платформа широко користується вчителями англійської мови. Контрольні роботи проводяться у формі змагань (ігор). Для підтримки учнів можна додавати різні меми.

6. **Kahoot** (<https://kahoot.com>) – умовно безкоштовний англomовний сервіс для вікторин, опитувань, дискусій, містить у собі навчальні ігри та тести. Цей ресурс дозволяє учням брати участь в онлайн іграх. Учні приєднуються за допомогою коду на сайті <https://kahoot.it/>.

У своєму дослідженні Кохан О. подає та описує онлайн-інструменти, якими можуть користуватися учасники освітнього процесу в умовах змішаного навчання англійській мові:

«- курси: безкоштовні та платні, тематичні та спрямовані конкретно на опанування мови;

- відеоуроки: зокрема, власні вебінари на своєму інтернет-порталі пропонує Британська Рада;

- аудіоподкасти:

1. English as a Second Language Podcast. Цей сайт допоможе ознайомитися із американською англійською. Всі теми побудовані на діалогах, а тому фрази з них знадобляться всім, хто вивчає мову.

2. 6 Minute English. Це добірка аудіоматеріалів від BBC. Кожний подкаст триває лише 6 хвилин, тому нову тему можна прослухати навіть під час коротенької перерви.

3. Luke's English Podcast. Люк Томпсон (Luke Thompson), викладач і комік з Великобританії, обговорює цікаві повсякденні теми.

4. ESLnewcast.com. Добірка новин, спеціально адаптованих для тих, хто вивчає англійську.

5. EspressoEnglish. Цей сайт регулярно публікує освітні подкасти, які націлені на опанування сталих виразів, містять пояснення граматичних конструкцій, ідіом та іншу цікаву інформацію.

- мобільні додатки: якісні та цікаві продукти, більшість яких можна завантажити на мобільний телефон:

- Додаток Duolingo пропонує приємний інтерфейс, можливість заробити ігрову валюту за проходження уроку, і навіть вправи на вимову із функцією розпізнавання мови користувача. Також передбачені щоденні нагадування для візуалізації успішності вивчення англійської та добросовісності «відвідання» уроків. Додаток зручно використовувати для закріплення набутих знань та оцінки рівня володіння мовою.

- LEXI24. Цей додаток буде корисним не лише для початківців, а й для тих, хто прагне розширити словниковий запас. Запропонований метод вивчення – залучення візуальної пам'яті через вивчення слова по картинках. Програма «Візуальний словник» допомагає вивчити понад 120 тис. слів і словосполучень на 7 мовах. Лексику розподілено на 14 тем – «Домашнє господарство», «Спорт», «Суспільство», «Наука», «Офіс», «Одяг», «Харчування», «Транспорт».

- Додаток English Listening пропонує вивчати англійську за допомогою простих англійських розмов із BBC.

- Lingualeo. Уроки в ньому відрізняються більшим різноманіттям – тексти, відео, багато типів вправ на закріплення пройденого матеріалу, присутні елементи гейміфікації.

- Додаток Memrise створено для запам'ятовування англійських слів та ідіом шляхом інтервального повторення: тобто, лексеми та фрази з'являються у вікні програми саме тоді, коли їх, вірогідно, забувають. Згідно з результатами досліджень, цей метод найбільш ефективний для збільшення словарного запасу. Також користувач може ознайомитися із готовими списками слів та фраз, що згруповані за рівнем володіння англійською та тематикою.

- спеціалізовані портали: тут можна знайти як теоретичні ресурси, так і практичні інструменти. Основні ресурси для безкоштовного вивчення мови онлайн:

- BBC Learning English – масштабне відділення BBC, присвячене вивченню англійської мови. На сайті доступні навчальні курси для різних рівнів. Частина курсів поділяється за тематикою: англійська в університеті, на роботі, у новинах тощо.

- British Council LearnEnglish – ресурс для вивчення англійської мови від Британської ради, департаменту уряду Великої Британії, що займається поширенням британської культури. На сайті можна вивчати граматику, лексику, покращувати навички з письма та вимови.

- Duolingo – платформа для вивчення іноземних мов. Англійську можна вивчати як на сайті проекту, так і за допомогою мобільного додатку. Додаток зручний для початківців, які хочуть зрозуміти базову лексичну та граматичну структуру мови. Вправи для рівня Intermediate та Advanced також доступні.

- TED – організація, присвячена мотиваційним пізнавальним лекціям англійською мовою. Рекомендується для глядачів із уже наявними знаннями з англійської, які хочуть покращити свої навички сприймання мови на слух. На сайті доступні субтитри.» [60].

Також можна використовувати й інші інтернет-застосунки, перелік та опис яких ми подаємо у ДОДАТОК А.

Варто звернути увагу на дослідження Коваль Т., у якому виділено засоби досягнення освітніх цілей в умовах змішаного навчання. Науковець

зазначає, що існує два типи освітніх платформ – «зовнішні платформи (змістове наповнення індивідуально розробляє навчальна інституція, з урахуванням мети навчання та аналізу потреб учнів), наприклад, Moodle, Web Course Tools; та внутрішні платформи (відображають зміст уже розроблених навчальних курсів), наприклад, Macmillan English Campus, MyEnglishLab, CALL). Коваль Т. зауважує, що «вітчизняні науковці розробили безкоштовну інноваційну онлайн-систему з вивчення іноземної мови на платформі Lingva.Skills [58].

Опираючись на результати досліджень експертів з освіти, прослідковуємо наступну тенденцію – «найбільш складною в технічному плані виявились організація і проведення уроків з англійської мови із поданням теоретичного матеріалу. Адже водночас слід було проводити урок, активно взаємодіючи із учнями в аудиторії та проводити відеоурок в синхронному режимі із учнями, які перебувають онлайн. Тому більшість вчителів практикують проведення уроків із поясненням теоретичного матеріалу у дистанційному режимі з використанням Zoom, а практичних і лабораторних – за очною формою, в аудиторії. Щотижнево вчителями англійської мови подається електронний звіт щодо реалізації індивідуального плану вчителя за дистанційною та змішаною формою, який підтверджується скріншотами з електронних платформ [12].

Зважаючи на вищеописане, звертаємо увагу не те, що вчителі англійської мови в умовах змішаного навчання повинні використовувати такі цифрові засоби, які дають їм можливість модерувати освітній процес (керувати мікрофонами учасників відеоконференції, транслювати екрани, видаляти учасників із засідань). Використання тільки перевірених електронних освітніх ресурсів є гарантом дотримання і виконання навчального плану.

Під час впровадження технології змішаного навчання керуючому персоналу закладу освіти важливо контролювати та забезпечити передбачення та контроль діяльності та ризиків:

1. Здійснювати постійну методичну, технічну та організаційно-педагогічну підтримку учасників освітнього процесу;
2. Відстежувати діяльність учнів старших класів на платформі (середовищі) та вчителів;
3. Опитувати щодо задоволеності учасників освітнього процесу цифровими інструментами та освітніми організаційними процесами, застосовувати різні апробовані електронні освітні ресурси;
4. Своєчасно реагування на надзвичайні ситуації, в тому числі технічні та організаційного характеру;
5. Передбачати методологічні та технічні ризики та приймати управлінські рішення щодо їх запобігання.

Законодавством України не передбачено змішаної форми здобуття освіти, тому якщо у закладі освіти організовано змішане навчання, то формою здобуття освіти залишається очна, проте з використанням технологій дистанційного навчання. Створивши умови змішаного навчання, керівник закладу освіти може поєднувати моделі змішаного навчання, беручи від кожної потрібну складову і формуючи цим свою унікальну модель. На сайті Державної служби якості освіти подано приклади використання моделей змішаного навчання. Наприклад, у «Київській гімназії східних мов № 1 поєднано ротаційну та гнучку моделі змішаного навчання: перші, другі та п'яті класи навчаються очно щодня, а інші паралелі приєднуються до них на два тижні, чергуючись між собою. Частина учнів (деякі з них за кордоном, деякі в Україні) на постійній основі навчаються дистанційно, але дистанційні класи у гімназії не відкривались, адже навчання таких учнів здійснюється за рахунок індивідуальних освітніх траєкторій. Розклад занять побудований так, що навчання відбувається у дві зміни: вранці очне навчання у школі та дистанційне для учнів, які в Україні, а з 15:30 год. – дистанційне для дітей, які за кордоном. Також у школі організували міжкласні динамічні групи, у яких відбувається внутрішня ротація учнів між класами, а інші класи на паралелі навчаються дистанційно [22].

Для того, щоб елемент змішаної форми навчання працював коректно, система також потребує неперервного професійного розвитку вчителів. Вчителі створюють змістове наповнення електронних освітніх ресурсів та організують співпрацю і спілкування з учнями. Якісна освіта у змішаному форматі передусім залежить від готовності педагога адаптувати свій підхід до подачі матеріалу, методів викладання й розуміння ролей вчителів та учнів у освітньому процесі.

Впровадження змішаного навчання має поєднуватись з життєво важливими навичками. Вчитель повинен вміти ефективно поєднувати аудиторне навчання з онлайн-навчанням для учнів і створювати безпечну інформацію.

Освітнє середовище та електронні освітні ресурси, які сприяють персоналізованому навчанню (власний темп, час тощо) і заохочують учнів старших класів спілкуватися та співпрацювати онлайн. Вчителі повинні мати засоби для використання цифрових технологій. Інструменти, що враховують специфіку предмета. Різні рівні цифрової компетентності вчителів шкіл вимагають їх індивідуальної підготовки в аспірантурі.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що запровадження технології змішаного навчання дозволяє вчителям англійської мови побудувати гнучкий персоналізований освітній процес, у якому враховуються індивідуальні особливості та потреби учнів старших класів, а також використовуються усі можливості інформаційно-комунікативних технологій. Змішане навчання слугує розширенням освітніх можливостей кожного учня, сприяє інтерактивній взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу не тільки дистанційно, але й очно із комбінуванням різноманітних методів і засобів навчання. В умовах змішаного навчання зростає відсоток самостійної роботи учнів, відкриваються нові можливості для засвоєння нового матеріалу у зручний для учнів час, для вибору власного темпу навчання, для спілкування з вчителем.

Ми переконані, що надалі розвиток змішаного навчання набуде пріоритетності серед інших напрямів трансформації сучасної системи освіти в Україні, адже воно сприяє підвищенню ефективності навчання шляхом комбінування онлайн та офлайн навчання.

Висновки до 1 розділу

Аналіз науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що проблемі впровадження змішаного навчання присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Погляди Колліс Б., Ніколаєвої С., Бонк С. та Грехем С., Чередніченко Г., Шапран Л. стосовно поняття «змішане навчання» зводяться до того, що дане явище характеризується як комбінування традиційного та дистанційного навчання із використанням сучасних мультимедійних та інтерактивних засобів навчання. Окремі науковці вважають, що під змішаним навчанням слід розуміти використання технічних засобів навчання в умовах традиційного навчання (Бандос Е.). Деякі науковці вважають змішане навчання «формальною навчальною програмою, під час якої учні частково навчаються онлайн та офлайн паралельно» (Стейкер Г., Хорн М.). Вагомим для нашого дослідження є погляди Кетлін М. та Бугайчук К., які вважають поняття «змішане навчання» комбінуванням онлайн та офлайн навчання, що формує освітній досвід учня у вивченні англійської мови.

Помітили, що термін «змішане навчання» в світовій науковій літературі ототожнюють з такими термінами: *hybrid, mixed, integrative, blended learning, technology-mediated instruction, web-enhanced instruction, mixed-mode instruction*.

Ретроспективний аналіз джерельної бази показав, що відповідно до досліджень експертів з питань якості освіти, впровадження змішаного навчання проходить у чотири етапи:

- швидкий вимушений перехід до дистанційного навчання;
- затягнутий транзит;
- закладення основ «нової норми»;
- впровадження «нової норми».

На думку експертів з питань освіти, перший етап українська освіта уже пройшла. Це був нагальний перехід від традиційного до дистанційного

навчання, що характеризувався неузгодженістю, хаотичністю; також застосовувалося надто багато засобів і технологій – Google classroom, Zoom, Viber, телефонний зв'язок, телебачення тощо. Експерти з питань освіти зазначають, що наразі українська освіта знаходиться на етапі «затягнутого транзиту», адже:

- створюються власні системи управління навчанням та/або розповсюджуються наявні; спрощується доступу до них;
- розробляються загальнодержавні теле- й радіопроекти;
- проведення онлайн-курсів/дистанційного навчання для вчителів англійської мови;
- створюються онлайніві спільноти практиків задля обміну матеріалами та ресурсами;
- створюються державні цифрові платформи для спрощеного доступу до якісних навчальних матеріалів, ресурсів, доступу до практик в освітній сфері (наприклад, в Україні створено Всеукраїнську школу онлайн та Learning passport. Освітню платформу для дітей, молоді, освітян та батьків);
- наявна фінансова підтримка учнів та вчителів, задля забезпечення їх необхідними для онлайн навчання пристроями;
- підтримуються інноваційні способи досягнення навчальних результатів та їх оцінювання.

Поступово настає третій етап «закладення основ «нової норми», який більшою мірою залежить від діяльності нашої урядової системи. Мова йде про розробку стратегічних рішень, аби настав четвертий етап – впровадження «нової норми».

Аналіз застосування технології змішаного навчання в сучасному українському контексті показав, що наразі заклади освіти використовують інтернет-застосунки, перелік та опис яких ми подаємо у ДОДАТОК А.

Зауважуємо, що запровадження технології змішаного навчання вимагає від вчителів англійської мови побудови гнучкого персоналізованого освітнього процесу, в якому будуть враховані індивідуальні особливості та

потреби учнів старших класів, а також будуть використовуватися всі можливості інформаційно-комунікативні технології. Ми переконані, що надалі розвиток змішаного навчання буде більш пріоритетним напрямком трансформації сучасної системи освіти в Україні, бо воно сприяє підвищенню ефективності навчання шляхом комбінування онлайн та офлайн навчання.

РОЗДІЛ 2

УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Використання моделей змішаного навчання на уроках англійської мови із учнями старших класів

Процес організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання передбачає чіткого визначення цілей навчання, обсягів матеріальних та індивідуальних завдань, окреслення завдань, врахування потреб усіх учасників освітнього процесу. Зважаючи на це, кожен вчитель англійської мови має бути компетентним у сфері онлайн викладання, уміти забезпечувати ефективність навчання, розробляти чіткий розклад відвідування офлайн та онлайн занять учнями старших класів.

Кухаренко В. зазначає, що змішане навчання вирішує наступні завдання:

- розширює освітні можливості учнів завдяки доступності і гнучкості, врахуванню індивідуальних освітніх потреб, темпу та ритму засвоєння освітнього матеріалу;
- стимулює формування в учня суб'єктної: підвищує мотивацію, самостійність, соціальну активність, рефлексію і самоаналіз, завдяки чому підвищується ефективність освітнього процесу загалом;
- трансформує стиль вчителя: перехід від трансляції знань до інтерактивної взаємодії із учнями, сприятливого конструювання знань;
- персоналізує освітній процес: учень самостійно окреслює власні освітні цілі, способи їх досягнення, ураховуючи освітні потреби, інтереси та здібності; вчитель виступає фасилітатором.

Щоб досягти вищезазначених завдань, змішане навчання має бути цілісним, прагматичним, незалежно від комбінування форм та методів навчання, повинне будуватися на педагогічних принципах, забезпечувати якість навчання і відповідати стратегії навчання [63].

Здійснивши аналіз наукової та методичної літератури, помітили, що проблема використання змішаного навчання під час вивчення англійської мови не є суттєво новою в освітній практиці. Проте незважаючи на переваги змішаного навчання існують є деякі проблеми стосовно його впровадження. У дослідженні Хофман Дж. висвітлено проблеми змішаного навчання, а також шляхи їх вирішення, а саме:

1. технічні проблеми (technology challenges): покрокове впровадження інноваційних технологій в освітній процес;

2. організаційні проблеми (organizational challenges): розуміння та прийняття того, що змішане навчання є ефективним; управління та моніторинг успішності освітньої діяльності учнів;

3. навчальні проблеми (instructional/design challenges): скрупульозне планування усіх етапів уроку, комбінування різних форм діяльності, створення комфортного освітнього середовища задля досягнення мети; використання інтерактивних вправ; розробка/корегування вимог щодо оцінювання освітньої діяльності учнів; координація усіх елементів курсу [20].

Здійснивши аналіз публікацій науковців Бугайчук К. [41], Ткачук Г. [75], Большаніної С., Диченко Т., Чайченко Н., [39] зауважуємо, що найбільш популярними у шкільній практиці є наступні моделі змішаного навчання:

1. «Face-to-Face Driver»: ключова частина освітньої програми вивчається офлайн з безпосередньою взаємодією із вчителем, а онлайн навчання є доповненням основної програми.

2. «Rotation»: освітній час поділяється на навчання офлайн та індивідуальне онлайн навчання.

3. «Flex»: ключова частина освітньої програми вивчається онлайн, вчитель здійснює дистанційний супровід учнів.

4. «Online Lab»: уся освітня програма вивчається онлайн у спеціально облаштованих аудиторіях із супроводом вчителя.

5. «Self-blend»: учні самостійно підбирають освітні матеріали для вивчення.

6. «Online Driver»: ключова частина освітньої програми опановується учнями онлайн; офлайн навчання має періодичний характер. [39]

Зауважуємо, що подана класифікація не є єдиною. Також відомими є ротаційні моделі (перевернутий клас та ін.), самостійне змішування, поглиблена віртуальна, гнучка модель. Якоїсь універсальної моделі змішаного навчання немає, це зумовлено тим, що поділ на моделі є досить умовним, а саме змішане навчання є гнучкою формою. Тому при умові володіння вчителем базовими методичними та теоретичними підходами, і врахування умов та специфіки викладання англійської мови дозволяє вчителю розробляти власні ефективні моделі змішаного навчання. Проте, у процесі формування моделей змішаного навчання необхідно розмежовувати його із дистанційним. Адже під час дистанційного навчання освітній процес відбувається виключно онлайн і це вже є окрема форма здобуття освіти. Змішане навчання – це підхід, педагогічна і технологічна модель, методика, у якій поєднано як аудиторну, так і онлайн діяльності [73].

Кохан О. зазначає, що існує 4 сценарії змішаного навчання:

«1. Аудиторне заняття, яке доповнюється інтернет-ресурсами (онлайнграматики та словники, тренувальні лексико-граматичні вправи, тести закритого типу).

2. Аудиторне заняття, що доповнюється онлайн-компонентами комунікативної направленості (учасники отримують по e-mail чи через навчальну платформу завдання, які контролюються викладачем, контактують з носіями мови у соцмережах тощо).

3. Чергування аудиторних занять з онлайн-заняттями (групова робота над проектами, презентаціями, віртуальні контакти між учасниками).

4. Повністю онлайн навчання (самоосвіта під керівництвом викладача-куратора, віртуальна аудиторія, яка також уможлиблює групову роботу)» [61].

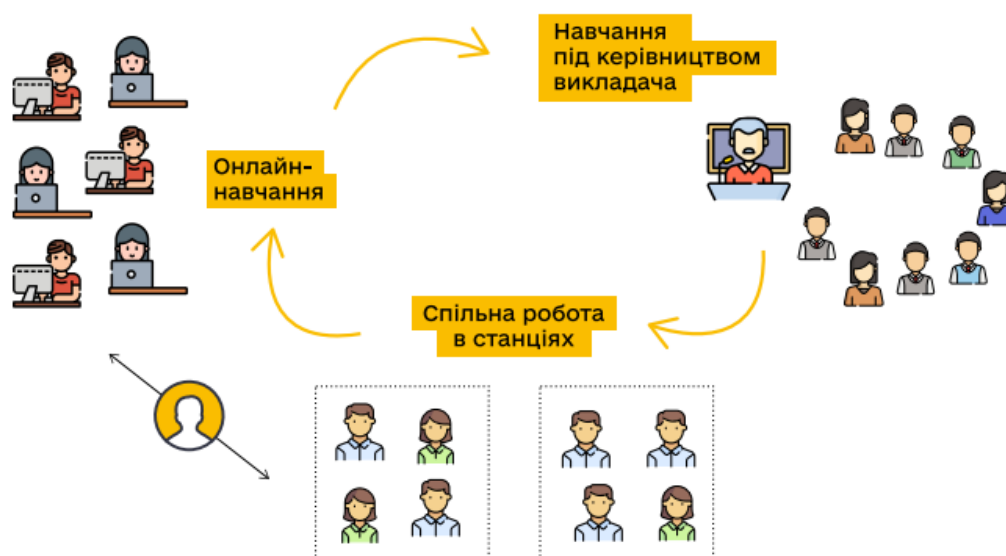
На думку науковців, Хорна М. та Стейкер Г. змішане навчання реалізується за допомогою таких моделей (рис.1):

1. ротаційна модель: ротації за станціями, ротації за лабораторіями, індивідуальні ротації, перевернутий клас;
2. гнучка модель;
3. самостійне змішування;
4. віртуальне середовище [34].

(рис.1. Класифікація моделей змішаного навчання Хорна М. та Стейкер Г.)

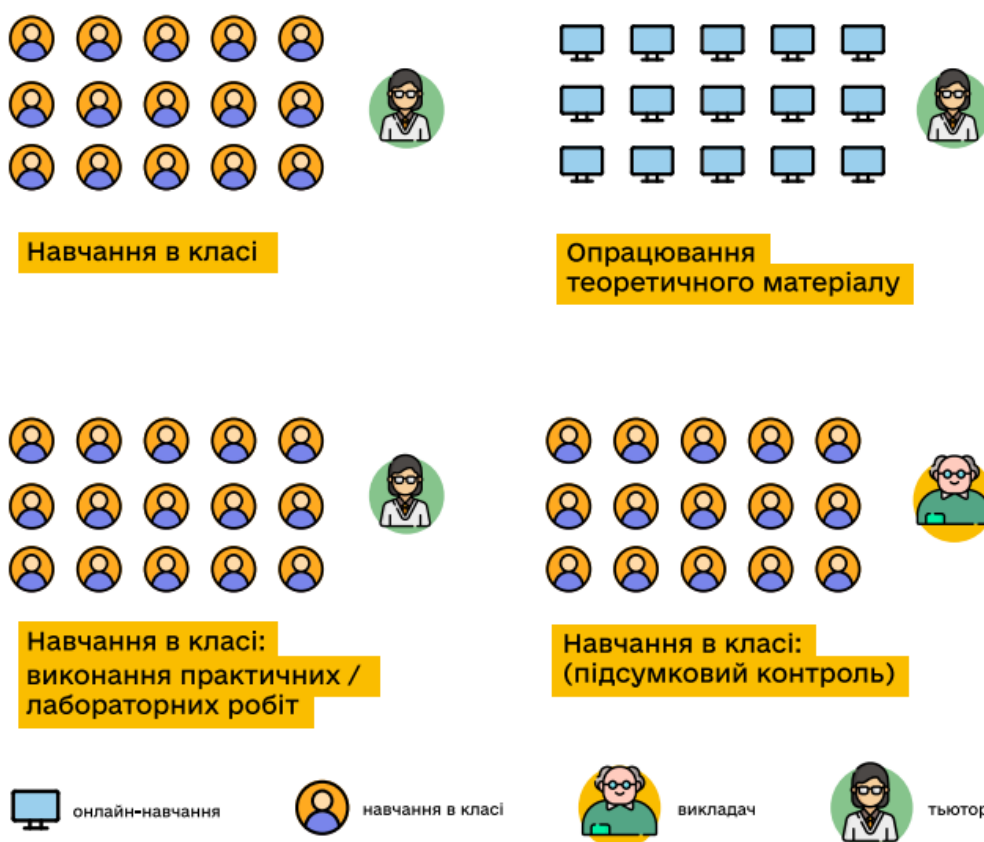
При умові повного відвідування уроків найбільш популярною є модель «ротація за станціями» (рис.2). Тобто, у ході уроку відбувається комбінування видів освітньої діяльності, певну частину з яких займають онлайнові види діяльності. Ротація за станціями – це модель змішаного навчання, що передбачає чергування офлайн та онлайн діяльностей протягом аудиторного уроку. Вчитель англійської мови планує «станції» індивідуальної роботи, парної/групової роботи і фронтальної роботи. Частіше саме індивідуальна робота виконується онлайн, але й інші види діяльності на уроці можуть виконуватися онлайн. Ключовою перевагою даної моделі змішаного навчання є те, що вчитель англійської мови може урізноманітнювати хід уроку, забезпечуючи при цьому індивідуалізацію навчання. Учні покращують навички роботи у цифровому середовищі, що підвищує їх цифрову компетентність і готує до можливого дистанційного навчання. У ДОДАТОК Б ми подаємо конспект уроку-ротації за станціями з англійської мови «Готуємо улюблені страви».

(рис.2 «Ротація за станціями»)

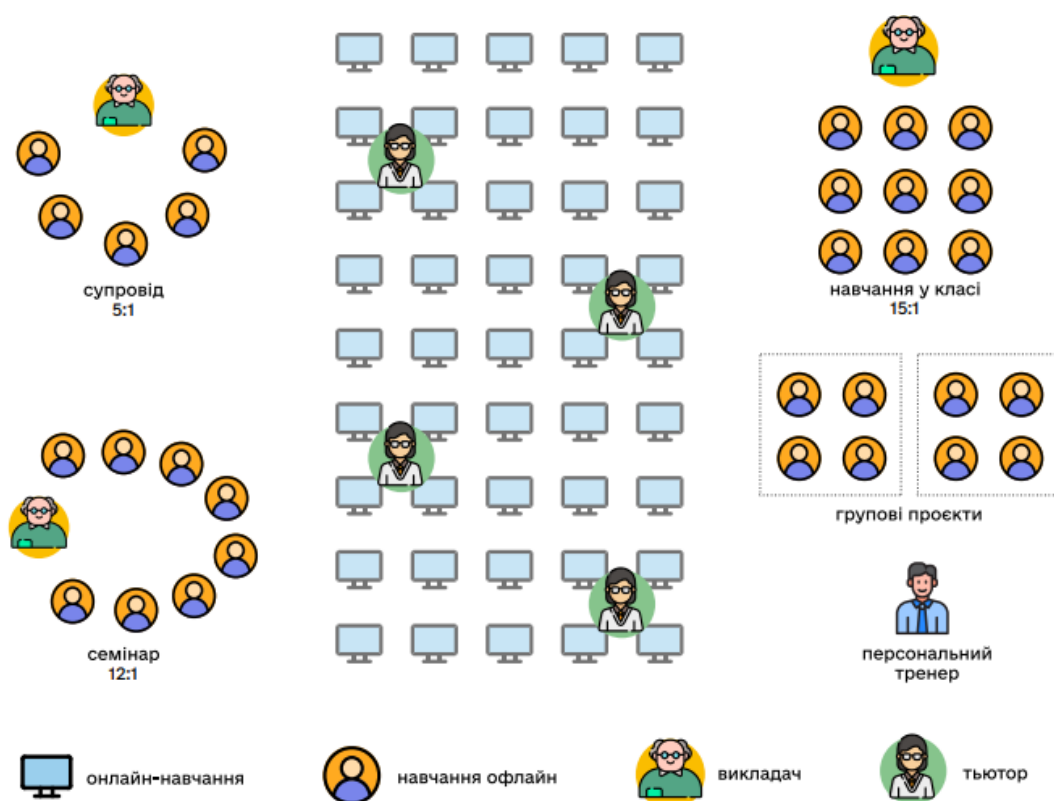
Ще однією моделлю є «ротація за лабораторіями» (рис.3), що передбачає відвідування лише практичних уроків, а теоретичний матеріал

вивчається онлайн. Вчитель проводить уроки у різних режимах та форматах. У разі, якщо усі уроки проводяться офлайн, то частина з них може проводитися, наприклад, у комп'ютерному класі. Аудиторні уроки вчитель може провести на початку вивчення англійської мови. Саме тоді доцільно привернути значну увагу задля відпрацювання процедур, правил взаємодії і комунікації у ході навчання онлайн. Після декількох аудиторних занять учні переходять до вивчення матеріалу онлайн. У цей час вчитель може проводити різного роду консультації, ділитися альтернативними можливостями опрацювання матеріалу з учнями, що не мають постійного доступу до інтернету. Проте, на наш погляд, все-таки теоретичний матеріал доцільніше подавати онлайн, а практичний – офлайн. Також підсумковий контроль варто проводити у аудиторії, оскільки це забезпечить академічну доброчесність.

(рис.3 «Ротація за лабораторіями»)

Наступною моделлю змішаного навчання є «індивідуальна ротаційна модель» (рис.4). Її суть полягає у тому, що вчитель англійської мови розробляє індивідуальний графік вивчення англійської мови для кожного учня у режимі офлайн та онлайн. Учня не обов'язково поетапно вивчати матеріал та виконувати види діяльності, адже у кожного розроблена своя індивідуальна траєкторія вивчення англійської мови відповідно освітніх потреб кожного учня. Перевагою даної моделі є те, що вона ураховує особисті освітні потреби кожного учня, що підвищує ефективність освітньої діяльності. Наприклад, вчитель пропонує одним учням більше роботи онлайн, іншим – групову роботу офлайн.

(рис.4 «Індивідуальна ротаційна модель»)

Можна запроваджувати модель, за якої учні ходять на уроки по черзі, за графіком. Наприклад, перший тиждень на уроки приходить перша група, а другого тижня – друга. У той тиждень, коли одна із груп не відвідує уроки, учні виконують завдання самостійно чи з мінімальним онлайн супроводом.

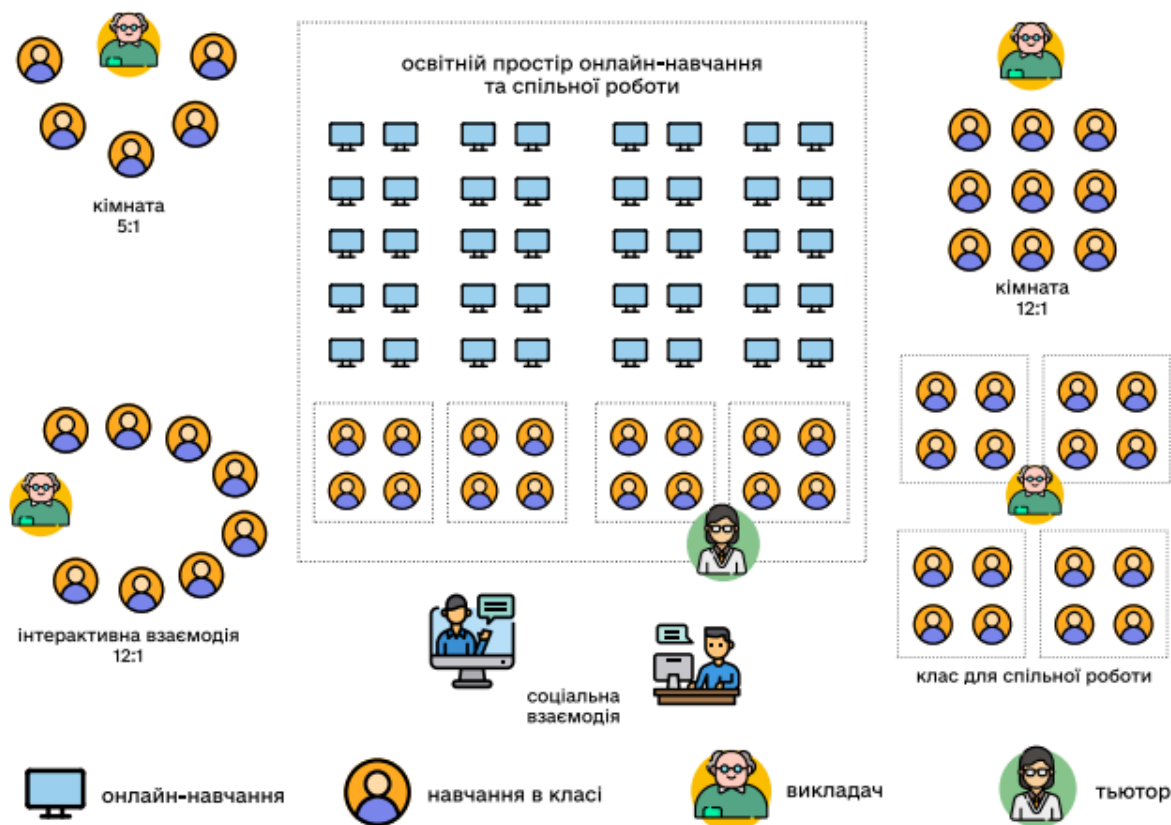
У такому разі найдоречніше практикувати «модель перевернутого класу» (рис.5). Суть даної моделі полягає у тому, що учні самостійно опановують новий теоретичний матеріал, а на уроці відбувається його практичне опрацювання. Тобто під час аудиторних уроків робота найчастіше триває на початкових рівнях пізнавальної діяльності, а саме: запам'ятовування і розуміння, а такі рівні діяльності, як аналіз, оцінювання і творчість пропонуються лише для особливо зацікавлених учнів.

Варто зазначити, що використовуючи «методику перевернутого класу» новий матеріал подається онлайн перед уроком. Вчитель англійської мови може продемонструвати відеозапис уроку, надіслати текстовий матеріал, записати подкаст чи надати збірку вебресурсів для ознайомлення. Частина уроку відводиться на рефлексію опрацьованого, дискусії, групову роботу, а також виконання практичних завдань. Також можна виконувати проєкти, презентації та інші види діяльності, що дозволять учням глибше зрозуміти тему. Зауважуємо, що надзвичайно важливо правильно розподілити активності учнів перед уроком, на уроці та після уроку. Важливо, аби учні ознайомилися та опрацювали новий матеріал перед тим, як прийти на урок. Щоб переконатися, що учні уже володіють необхідними теоретичними засадами, варто провести тестування чи опитування за новим теоретичним матеріалом на початку уроку.

(рис. 5 «Перевернутий клас»)

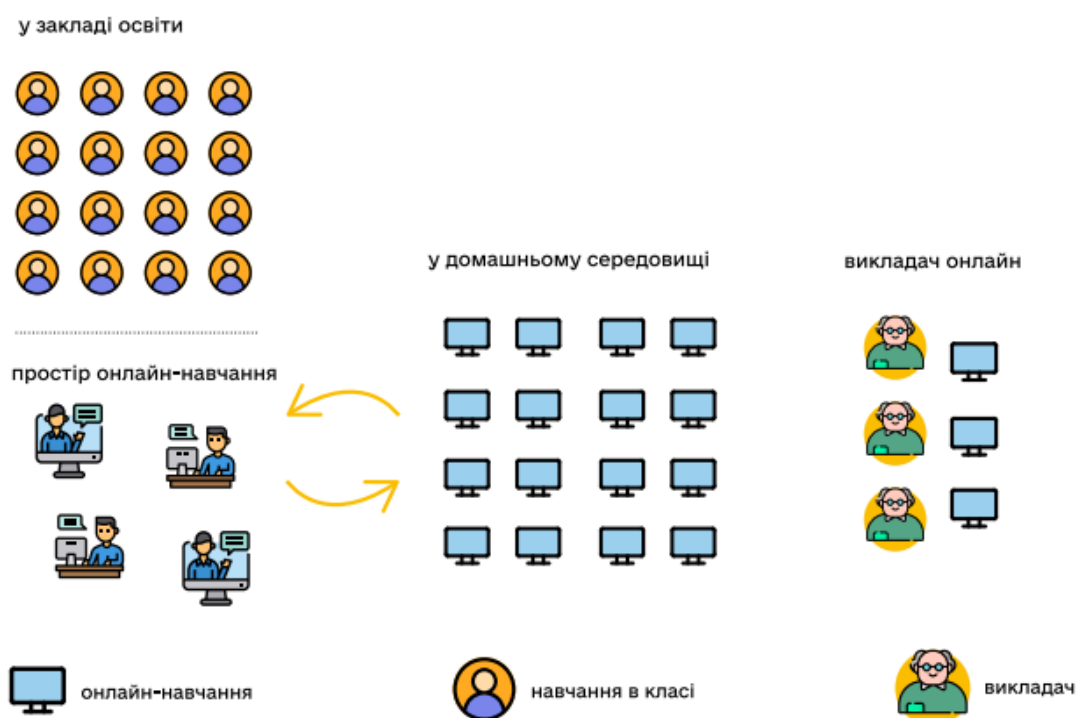
Ще однією моделлю змішування є навчання комбінованих груп учнів, аудиторних та дистанційних. Щоб зорганізувати дану модель змішування, варто подбати про технічне оснащення аудиторій і адаптувати освітню діяльність. Гнучка модель змішаного навчання (рис.6) – це модель, за якої учні отримують та опрацьовують матеріал онлайн, а в аудиторіях проводяться лише консультації. Навіть, якщо учні перебувають у класі, то все одно матеріал вони опановують онлайн: переглядають відео-уроки, виконують інтерактивні вправи та практичні завдання. Вчитель виступає фасилітатором. Зауважуємо, що за такої моделі учням не обов'язково приходити у клас, вони можуть навчатися й вдома.

(рис.6 «Гнучка модель змішаного навчання»)

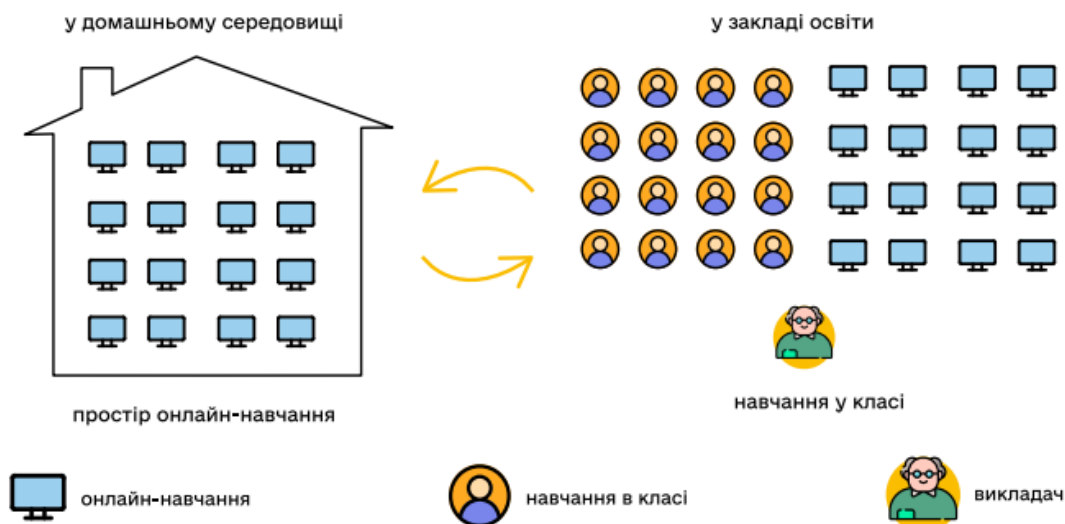
Ще однією моделлю змішаного навчання є «самостійне змішування» (рис.7), що передбачає опанування певної теми чи всієї програми онлайн. За такої моделі вчитель англійської мови добирає окремі онлайн-курси і

доповнює їх до аудиторної діяльності. Завдяки цій моделі можна тимчасово перевести урок у форматі дистанційного навчання, а решту уроків учні вивчатимуть аудиторно. Перевагою самостійного змішування є те, що освітній процес стає гнучкішим, а учні можуть опановувати матеріал підвищеної складності чи надолужувати уже вивчений матеріал за узгодженим графіком.

(рис.7 «Самостійне змішування»)

І останньою моделлю змішаного навчання, відповідно класифікації Хорна М. та Стейкер Г. є «віртуальне середовище» (рис.8). Відповідно даної моделі протягом навчання учні ділять свій час на відвідування офлайн уроків і онлайн навчанням. Тобто учні не відвідують заклад освіти щодня.

(рис.8 «Віртуальне середовище»)

Доцільною, на наш погляд, є класифікація «змішування» Majumdera Arunima. Науковець виділяє такі «змішування»:

- онлайн та офлайн навчання (це «змішування» є тотожним моделі «перевернутий клас»);
  - структурованого і неструктурованого навчання (учням наперед подаються заздалегідь розроблені навчальні матеріали, після чого визначається траєкторія їхнього навчання. Поряд із тим навчання може відбуватися без процедурних формальностей. До прикладів неструктурованого навчання відносять: учіння за методом проб і помилок; стихійну самоосвіту у вигляді самостійного пошуку відповідей на хвилюючі питання; взаємне навчання в ході спільного виконання тих чи інших завдань; збагачення духовного світу через читання і відвідування закладів культури та ін.);
  - користувацького і зовнішнього контенту (використання матеріалів, розроблених фахівцями інших закладів освіти, наприклад, масові онлайн курси);
  - самостійного і групового навчання (учні опановують навчальний матеріал у декількох різних місцях одночасно, після чого активно взаємодіє між учнями та вчителем задля глибшого розуміння навчального матеріалу)
- [27].

Вітчизняний науковець Бугайчук К. вважає, що існують наступні моделі змішаного навчання:

1. Модель «нового профілю». Ця модель передбачає формування груп учнів з класів або навчальних груп однієї паралелі задля вивчення певних тем з англійської мови. Відповідальність за навчання покладається на батьків та заклад освіти (вчителів). Інші теми вивчаються офлайн.

2. Міжшкільна група, яка передбачає об'єднання учнів різних шкіл для вивчення англійської мови, наприклад, більш поглиблено.

3. Індивідуальний навчальний план. Коли складається індивідуальний навчальний план, то розклад уроків оптимізується для кожного учня, при цьому враховуються освітні потреби кожного. «Група учнів, яка займається за цією моделлю, створюється на базі малих груп співробітництва зі змінним складом учнів» [42].

На наш погляд, останні дві моделі доцільно використовувати для навчання учнів з особливими освітніми потребами та для учнів, які проживають на віддалених територіях, не маючи можливості щодня відвідувати заклади освіти.

Зазначені нами моделі були представлені нами задля глибшого розуміння концепції змішаного навчання та показати, як її бачать науковці з точки зору поєднання офлайн та онлайн навчання. Говорячи про використання поданих моделей змішаного навчання під час вивчення англійської мови учнями старших класів, варто враховувати наступні моменти: технічне забезпечення закладу освіти та учнів, віддаленість від зони бойових дій, наявність укриттів тощо.

Вважаємо, що найлегшими у використанні під час вивчення англійської мови (з точки зору організації і технічного забезпечення) є моделі «Face-to-Face Driver», ротаційна модель та індивідуальний навчальний план.

2.2. Особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу на уроках англійської мови у контексті змішаного навчання

Одним із головних аспектів організації та реалізації змішаного навчання є особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу. Змішане навчання фокусується на інтелектуальній залученості та присутності в спільному віртуальному освітньому просторі. Маючи доступ до необхідних технічних засобів, як вчителі, так і учні, готують та опрацьовують навчальні матеріали, перебуваючи де-небудь, не обов'язково у закладі освіти. Змішане навчання базується на таких ціннісних засадах:

1. Відповідальність.

Всі учасники освітнього процесу несуть відповідальність за досягнення освітнього результату: вчителі ретельно підбирають матеріал, надають детальні інструкції для його опрацювання, форми і методи перевірки знань та критерії їх оцінювання. У той час учні повинні відповідально та вчасно опрацьовувати матеріал та виконувати завдань відповідно до інструкцій вчителів. Керівництво закладу освіти несе відповідальність за поданий матеріал, форми та методи перевірки, які доступні для учнів.

2. Взаємна довіра та повага.

Це обумовлено відсутністю жорсткого контролю діяльності учасників освітнього процесу. Керівництво закладу освіти повинно довіряти вчителям, бо вони відповідально, вчасно, з урахуванням потреб і здібностей учнів організують доступ до навчальних матеріалів, пропонують відповідні форми й методи опрацювання практичних видів діяльності, оцінюють навчальні досягнення учнів. Вчителі довіряють учням в тому, що вони відповідально ставляться до досягнення власних освітніх результатів, поважають потреби та думки інших учнів.

3. Повага до часу один одного.

Це передбачає ретельне планування та дотримання планів. Вчителі планують уроки і завдання, а учні планують свій час, аби опрацьовати та

виконати завдання. Будь-які раптово внесені зміни до планів освітнього процесу закладу освіти можуть змінити плани та розклад всіх учасників освітнього процесу, а також вплинути на їхнє особисте та повсякденне життя;

4. Доброчесність.

У разі, коли відсутній жорсткий контроль, то дуже важливим постає питання академічної доброчесності. Вчителі довіряють учням в тому, що ті здають на перевірку неписані завдання. Доброчесності варто навчати і вчителів, і учнів.

5. Усвідомлення та розуміння освітньої мети та очікуваних результатів від навчання. Усе це сприяє формуванню в учасників освітнього процесу відповідального ставлення до навчальних результатів [5].

Таким чином, в умовах змішаного навчання взаємодія між учасниками освітнього процесу вимагатиме докорінних змін їх цінностей та ставлень. Потребуватиме змін у площині ставлень.

Важливим аспектом у змішаному навчанні є взаємодія між керівництвом та вчителями. Оскільки змішане навчання не завжди відбувається офлайн, то важливо, аби між керівництвом і вчителями була довіра та повага. Адміністрації варто розуміти той момент, що вчителі виконують свою роботу навіть за відсутності їх у закладі освіти, адже підготовка навчальних матеріалів вимагає багато часу.

Зважаючи на карантинні обмеження та воєнний стан в Україні, вчителі багато навчальних матеріалів беруть з інтернет-ресурсів. Саме тому Міністерством освіти та науки розроблено методичні рекомендації впровадження технології змішаного навчання, а також подано онлайн-ресурси для вчителів.

На думку Joseph Lathan, педагогічний колектив є важливим гравцем під час переходу до змішаного навчання. Згідно з його дослідженням змішане навчання та активне використання цифрових технологій можливе у разі, якщо вчителі готові щоразу пробувати щось нове. Тому важливо створити спільноту практиків, де б вчителі мали можливість ділитися передовим

педагогічним досвідом. Проте найбільшою перешкодою в процесі впровадження змішаного навчання є бачення тих вчителів, які не виявляють бажання змінювати педагогічну позицію і практикують «учителецентричний» підхід, не вбачають цінності переходу до «учнецентричного» [23] навчання навіть при умові, коли потребу у змішаному навчанні мають самі учні [36].

Керівникам закладів освіти необхідно врахувати те, що педагогічний колектив та його ставлення до змішаного навчання є одним із ключових факторів успіху чи невдачі впровадження цього виду навчання у закладі освіти. Під час впровадження змішаного навчання у найбільш невизначеній ситуації перебувають саме вчителі, оскільки ні інтерактивні технології, ні заклад освіти не спроможні вирішити завдань вчителів, які пов'язані з розробкою освітніх програм, стилів та методів навчання.

Заклад освіти повинен створити усі необхідні умови задля комфортного і «безболісного» впровадження змішаного навчання, а саме:

1. Створити віртуальний дисковий простір.

Це дозволить вчителям організувати та зберегти файли різних типів, працювати з документами, презентаціями та зображеннями. Задля ефективної взаємодії варто домовитися про систему упорядкування файлів та папок, правил спільної роботи з ними.

2. Розробити календар із нагадуваннями та сповіщеннями. Це дозволить спланувати майбутні зустрічі.

3. Підібрати сервіс для відеозв'язку.

Це дозволить збирати вчителів для зустрічі, незалежно від місця їх перебування.

4. Підібрати сервіс обміну текстовими повідомленнями. Такий сервіс дозволить швидко «достукатись» до респондента за умов активованого додатку системи управління навчанням [25].

Враховуючи те, що змішане навчання може відбуватись синхронно та асинхронно, учасникам освітнього процесу варто ознайомитися із

особливостями кожного підвиду. Синхронне змішане навчання майже ідентичне звичному офлайн навчанню: вчитель та учні одночасно перебувають у фізичному чи віртуальному середовищах. Якщо ж говорити про асинхронне змішане навчання, то це тип навчання вимагає гнучкої та чіткої координації зустрічей вчителів та учнів. У разі впровадження асинхронного змішаного навчання варто розробити індивідуальний графік взаємодії.

Зважаючи на те, що змішане навчання вимагає самостійного опрацювання матеріалів, виконання практичних завдань, вчасної здачі домашніх та контрольних завдань, вчителям варто використовувати таку стратегію навчання, як «точно в термін», «якраз вчасно» (just in time). Тобто вчитель вказує, скільки часу варто приділити виконання того чи іншого завдання, визначає, сплановує та заздалегідь оголошує обсяг завдань, які повинен виконати учень. Вчителі можуть готувати програми самостійно з визначенням очікуваних навчальних результатів.

Наприклад, вчитель може організувати роботу наступним чином. Спочатку провести онлайн два теоретичних уроки із перевіркою отриманих знань за допомогою додатків (Google Forms, Google Presentation, інтерактивна дошка Jamboard і т.д.), а надалі проводити синхронні уроки з використанням Google Meet. У свою чергу, вчитель пропонує чіткі та зрозумілі критерії оцінювання досягнень учнів.

Отже, для активної взаємодії між вчителем та учнем, вчител повинен:

- розробити розклад освітнього процесу, який буде доступним для учнів;
- визначити обсяг навчальних матеріалів та поінформувати учнів, які матеріали опрацьовуються самостійно, та як підготуватися до очних уроків;
- вказати орієнтовний час для вивчення та опрацювання матеріалів;
- надати інструкції виконання завдань;
- познайомити з очікуваними навчальними результатами та критеріями їх оцінювання;

- передбачити та чітко визначити години та форми консультацій між вчителями та учнями;
- визначити організаційні та технічні параметри (адреси і права доступу до освітніх матеріалів, куди надсилати чи завантажувати виконані завдання, у якому форматі приймаються виконані завдання, куди та коли звертатися, якщо щось не ясно).

Надважливого значення в умовах змішаного навчання набуває роль класних керівників, які стають помічниками у орієнтації учнів у новому форматі навчання. У разі комплексного застосування змішаного навчання учні вчать більшої відповідальності і самостійності. При цьому їм теж можна надавати роль вчителя, у разі застосування інноваційних технологій. Технічну реалізацію взаємодії між вчителями та учнями може забезпечити будь-яка сучасна система управління освітнім середовищем. Про технічні засоби навчання в умовах змішаного навчання нами описано у попередньому питанні цього розділу.

Задля ефективної взаємодії між учнями варто створити спільноту для спілкування. Здобувачі освіти можуть взаємодіяти як офлайн, так і онлайн. Наприклад, учні можуть спільно працювати над створенням текстів у Вікіпедії або у Google-документах, спільно проводити розрахунки у Google-таблицях (Google Sheets), спільно генерувати ідеї за допомогою віртуальних дошок. Дієвим інструментом для підтримання взаємодії між здобувачами освіти є взаємне оцінювання [49].

У змішаному навчанні важлива й роль батьків учнів. Керівництву та вчителям варто поінформувати батьків про особливості змішаного навчання, ті знали, що їх дитина навчається, навіть перебуваючи вдома, та що для здобуття освіти їй можуть знадобитись технічні засоби з доступом до інтернету.

Таким чином, кожному учаснику освітнього процесу дуже важливо розуміти свою роль в умовах змішаного навчання. Активна взаємодія призводить до підвищення ефективності впровадження змішаного навчання.

2.3. Поради щодо створення комфортного освітнього середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання

Адаптація організації освітнього процесу в закладі освіти в умовах змішаного навчання є викликом для всіх його учасників. Цей виклик полягає у тому, що використання інноваційних технологій в освіті досі є новим для більшості, а дистанційна та змішана моделі навчання руйнують усталені уявлення про організацію всього освітнього процесу, ролі та відповідальності вчителів та учнів. Спротив наявний як і серед вчителів, керівників закладів, так і серед учнів і їх батьків. Цей супротив пояснюється тим, що:

- відбувається карколомний момент у традиційній моделі організації освітнього процесу, а це вимагає майже повного перегляду змісту навчання та методики вчителювання;
- на учнів покладається більша відповідальність за організацію власного навчання та отримання навчальних результатів;
- виникає потреба в опануванні нових навичок, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій.

До викликів, що пов'язані з необхідністю особистісних та професійних змін, включаються й технічні (доступ до комп'ютерів та/або мобільних пристроїв, швидкісний доступ до інтернету). Ці виклики впливають на комфорт освітнього середовища для усіх учасників освітнього процесу, та,

на жаль, не зникають самі по собі. Ми можемо сподіватись на завершення пандемії, війни та повернення до звичної організації освітнього процесу, але не можемо залишитись осторонь світових тенденцій в освіті, однією з яких є перехід до змішаної моделі навчання. Покращити добробут в закладі освіти не можна, якщо вжити лише одноразові заходи. Цей процес потребує створення спільного бачення та спільної політики [49].

Під «добробутом» у контексті закладів освіти варто розуміти комфортне «психологічне, когнітивне, соціальне та фізичне функціонування, а також можливості, необхідні здобувачам освіти, щоб жити щасливим та

повноцінним життям». Це є психічне і фізичне здоров'я, фізична та емоційна безпека, почуття приналежності, особистісна значущість, сприятлива атмосфера для досягнення успіху. Добробут у закладі освіти можна назвати дружнім середовищем [30].

Керівництву закладу освіти варто поінформувати всіх учасників освітнього процесу із нововведеннями, для того, щоб ті усвідомлювали, для чого і чому важливо переходити до моделі змішаного навчання. Адміністрація повинна слідкувати за тим, щоб всі вчителі та учні використовували однакові технічні рішення, задля комунікації і для організації освітнього процесу й управління ним. Використання системи управління навчанням (наприклад, Google Classroom, Moodle, Office 365 Education тощо) краще сприяє залученості учнів в освітній процес. «Заклади освіти, які використовують віртуальне освітнє середовище задля організації освітнього процесу замість звичайного вебсайту або месенджерів, мають вищі показники залученості учнів та вищу вірогідність залучення учнів з меншими можливостями» [1]. Щойно у закладі освіти визначилися з вибором технічного рішення, варто провести інструктаж для усіх учасників освітнього процесу, щодо його використання.

Важливим також є створення спільноти учасників освітнього процесу. А це вже передбачає не лише навчання чи інструктаж, щодо використання технічного засобу, а й обговорення, як буде відбуватися навчання, як учням працювати з навчальними матеріалами, як виконувати та здавати завдання, що робити, якщо щось незрозуміло, до кого звертатися за допомогою [49].

Важливо проводити регулярні зустрічі педагогічного колективу. Це допоможе налагодити співпрацю та створити спільноту. Зустрічі можуть відбуватися не лише задля планування, але і для навчання, для «випускання пари», пошуку та знаходження рішень проблемних питань, обміну досвідом. Вчителі повинні співпрацювати та домовлятися між собою щодо обсягів завдань для учнів та оцінювання їх навчальних досягнень. Змішане навчання передбачає самостійне або групове опрацювання навчальних матеріалів.

Проте вчителям не варто намагатися дати більше, ніж учні можуть опрацювати під час офлайн навчання.

Послідовність занять, зміст навчальних матеріалів, взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу варто адаптувати до змішаної моделі навчання. У такому разі необхідно встановити правила і розклад комунікації учасників освітнього процесу, адже спонтанність та непередбачуваність не сприяють добробуту. Створення атмосфери підтримки та комфортного робочого середовища сприяють професійному розвитку та навчанню, бережуть педагогічний колектив від психологічних проблем, сприяють кращому залученню вчителів до життя закладу освіти й покращують навчальні успіхи учнів.

У ході запровадження змішаного навчання, а саме, його онлайнової складової, дуже часто виникає проблема академічної недоброчесності. Задля мінімізації проблемних ситуацій варто:

1. Узгоджувати навчальне навантаження учнів.

Вчитель може вважати, що задане завдання лише трохи виходить за межі стандартної складності. Але у учня багато предметів, і, отримавши такі завдання з усіх, він може відчувати їх нездоланими, тож вдається до списування чи плагіату. Необхідно рівномірно розподіляти навантаження та не допускати перевантаження учнів.

2. Передбачати різні форми звітності.

Наприклад, замість стандартного твору з англійської мови учні можуть підготувати відеоролик чи представити комікс на задану тему. Завдяки свободі вибору творчого самовираження учням стає більш цікаво вивчати мову, а це, в свою чергу, зменшує ризик академічної недоброчесності.

3. Запланувати декілька «менших» завдань замість одного «великого».

Вчитель англійської мови може розробити декілька завдань замість одного «великого», що зменшить тривожність кожного учня, адже невиконання якогось із «менших» завдань не матиме значного негативного впливу на кінцевий бал з предмету.

Для того, щоб організувати якісне змішане навчання, на сайті МОН подано рекомендації керівнику закладу освіти, а саме:

«1. Провести опитування.

Результати опитування серед батьків та вчителів дадуть змогу адміністрації закладу освіти чіткіше розуміти побажання щодо форми та формату навчання, очікування, перестороги та можливості усіх учасників освітнього процесу. Під час такого опитування доречно запропонувати всі можливі варіанти (очне навчання, очне із використанням дистанційних технологій (змішане) дистанційне, сімейна (домашня) форма, екстернат).

2. Відкрити нові форми здобуття освіти.

Якщо виникає потреба відкрити нові форми навчання, за якими заклад освіти раніше не працював, відповідне рішення має бути ухвалене педагогічною радою. Про рішення необхідно повідомити засновнику та розмістити інформацію на сайті школи та/або засновника. Заклад освіти може сам ухвалювати рішення щодо форм здобуття освіти, за якими він організовує освітній процес. В окремих випадках засновник може визначати опорні заклади освіти, які пропонують дистанційну форму здобуття освіти.

3. Відкрити дистанційні класи.

Якщо у школі достатня кількість батьків висловила бажання, щоб їхні діти навчалися дистанційно, школа може зробити ротацію учнів між класами та відкрити дистанційний клас. За нормативними документами, такий клас можна відкривати для п'яти і більше учнів. Це дасть змогу спланувати навчальне навантаження вчителям, які працюють у таких класах, відповідно до норм, закладених для дистанційної форми навчання. Інша частина навчальних годин планується для роботи в асинхронному режимі.

4. Організувати навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Якщо ж бажання навчатися дистанційно висловила невелика кількість батьків учнів, у такому разі школа може запропонувати навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями. Учні можуть доєднуватись до уроків в офлайн режимі через онлайн-платформи (Zoom, Google Meet тощо)

та виконувати завдання, які пропонуватиме для них вчитель. Такий формат навчання найбільш схожий на модель збагаченого віртуального середовища. Офіційно учні навчаються офлайн за індивідуальною освітньою траєкторією.

5. Розподілити учнів на підгрупи для ротації.

Практика показує, що українські школи найчастіше використовують ротаційну модель як основну або як одну із компонентів змішаного навчання. У такому разі педагогічному колективу важливо разом обговорити та обрати, як саме буде відбуватися ротація учнів у школі. У цьому процесі насамперед необхідно враховувати місткість укриття та загальну кількість учнів, які будуть навчатись очно.

Для того, щоб організувати ротацію учнів, потрібно визначити, на скільки підгруп треба поділити учнів і у який спосіб це зробити. Учні можуть ділитися на підгрупи у класі та відвідувати школу по черзі. Також можуть навчатись очно по черзі окремі класи, паралелі класів, класи певного освітнього рівня тощо.

Під час пандемії COVID-19 розподіл на групи мав на меті зменшення фізичних контактів, тому учнів зазвичай розділяли на дві підгрупи у класі або виводили паралелями по черзі в окремі дні тижня або через тиждень.

В умовах війни завдання ротації – забезпечити безпечну евакуацію учнів у випадку повітряної тривоги, тобто зменшити кількість дітей, які одночасно перебувають у школі до тієї кількості, яку здатне вмістити укриття. У такому разі виводити на навчання окремі підгрупи учнів недоцільно. Це ускладнює організацію освітнього процесу та збільшує навантаження на вчителя. Які класи і в якій послідовності виводити на очне навчання, слід вирішити, виходячи з умов конкретної школи.

У випадку, коли поділ учнів відбувається на дві групи, класи можуть навчатись очно тиждень через тиждень або день через день. У другому випадку навчальні дні для кожного класу можуть змінюватися кожного тижня. Таким чином окремий клас у перший тиждень буде навчатись два дні, а в другий – два (наприклад, понеділок, середа, п'ятниця та вівторок і

четвер). У школах, які навчаються шість днів на тиждень, можна розвантажити щоденну кількість навчальних годин та організувати для кожного класу кожного тижня три навчальних дні очно та три навчальних дні дистанційно.

Якщо поділ учнів відбувається на три групи, також можливі різні варіанти ротації. Тиждень через два, або день через два. У такому випадку у циклі з трьох тижнів кожен клас перебуватиме в режимі очного навчання два тижні по два дні і один тиждень – один день.

Можливо застосувати і більш складні рішення. До прикладу, частину уроків проводити постійно в очному режимі (зазвичай для цього обирають навчальні предмети мовно-літературної, математичної та природничої освітніх галузей), а частину – повністю перевести у дистанційний формат. Тоді учні можуть навчатися у дві підзміни щодня.

Варіантів розподілу учнів на групи та їх ротації може бути дуже багато. Під час ухвалення рішень варто максимально врахувати умови та обмеження, у яких працює школа.

6. Розподілити навчальне навантаження вчителів.

Під час змішаного навчання керівникові слід врахувати, що кожен учитель працюватиме як у режимі очного, так і дистанційного навчання. В умовах, коли різні класи перебувають у різних форматах навчання, учителям доведеться також протягом дня працювати у різних форматах. Це досить важко та потребує адаптації. Тому за можливості варто максимально врахувати різні формати навчання та черговість участі в них учнів під час розподілу навантаження педагогів. Слід також розподілити максимально години в класах, які навчатимуться в один період часу в одному форматі.

7. Адаптувати розклад уроків.

Створення розкладу уроків для змішаного навчання не дорівнює створенню розкладу для очного навчання. Перший чинник, який треба врахувати, – поєднання очного та дистанційного навчання. Якщо школа використовує ротаційну модель як основну, і учні навчаються очно

почергово, циклічно, у визначеному режимі, то розклад може бути сталим, а формат навчання у розкладі позначатися кольорами або іншими позначками. Якщо кожного тижня очно навчаються різні класи, зручно застосовувати динамічні позначки у розкладі. Наприклад, кольорові стікери на паперовому розкладі, а в електронному розкладі кожного тижня кольорами позначати такі класи.

Якщо ж у школі більш складна модель, наприклад частина уроків проводиться постійно в очному режимі, а учні навчаються у дві підзміни, то для кожної підзміни та кожного формату навчання може бути окремий розклад. Разом з тим може створюватися спільний розклад із використанням кольорових позначок.

Під час розробки розкладу уроків у дистанційному режимі можливий також варіант планування окремо синхронної та асинхронної частин уроків. Якщо такий розподіл не відбувається, важливо наголошувати вчителям, що тривалість синхронного проведення онлайн-уроків не має перевищувати норм, встановлених санітарним регламентом. Тобто вчителі частину уроку проводять синхронно, а решту часу організовують асинхронну роботу учнів.

8. Адаптувати календарно-тематичне планування вчителів.

Під час змішаного навчання календарно-тематичне планування має бути гнучким. З огляду на це варто розробляти КТП на два місяці або використовувати рамковий календарно-тематичний план (розроблений авторами програм та підручників) з подальшою його адаптацією під змішане навчання.

Під час розроблення КТП, перш за все, слід враховувати модель навчання, за якою працює школа та конкретний клас, із яким працює вчитель. Наприклад, якщо школа працює за моделлю чергування очного та дистанційного навчання один через два, варто розбити зміст навчального предмета на певні тритижневі цикли, визначити пріоритетні теми та види діяльності у цих циклах, які можна перемістити на тиждень очного навчання.

Доречно також під час розроблення КТП зарезервувати 20% навчального часу та використати його найбільш оптимально з урахуванням поточної ситуації.

Усвідомлюючи наявність певних прогалин у результатах навчання учнів, варто щонайменше перші три тижні присвятити діагностуванню та виявленню тем, у засвоєнні яких учні мають труднощі.

Серед основних стратегій адаптації календарно-тематичних планів – ущільнення змісту (укрупнення або скорочення тем), перегрупування змісту навчального матеріалу (перестановка тем місцями), розподіл тем на синхронне та асинхронне вивчення, інтеграція» [54].

Вважаємо, що якщо запроваджувати онлайн-компоненту в освітній процес, то доцільно звернути увагу на те, що учасники освітнього процесу будуть взаємодіяти в різних середовищах з різними умовами, правилами та етикетом. Проте не завжди ті правила безпечної поведінки та етикету, які діють в реальному світі, ефективні у віртуальному середовищі. Тому кожен учасник освітнього процесу повинен бути ознайомлений із правилами мережевого етикету. Важливо, аби такі правила знали усі без виключення, мали до них доступ та розумілися у них. Таким чином, необхідно проводити додаткові навчання для усіх учасників освітнього процесу щодо безпеки у віртуальному середовищі та захисту персональних даних. Необхідним також є встановлення різного рівня доступу для користувачів, а саме: що можуть переглядати та робити на платформі усі користувачі, лише вчителі, тільки адміністратори, усі учні і/або окремі учні (наприклад, доступ до власних робіт, персональна інформація, інформація про досягнення). Усі ці налаштування доступні в Google Classroom та Moodle.

Доцільно провести окреме навчання для тих, хто має адміністративний доступ до освітньої платформи. Учасників освітнього процесу варто поінформувати про те, що може становити загрозу їх безпеці, та заохочувати встановлювати програмне забезпечення для захисту персональних даних, що

буде спрацьовувати і вживати коригувальних заходів, якщо гаджет буде зламано.

Вчителю необхідно приділити окрему увагу стосовно надання доступу до платформи. Важливо, аби лише авторизовані користувачі мали доступ до платформи, використовуючи додатковий пароль. Необхідною є аутентифікація даних учнів, що обмежить спроби входу в систему сторонніх осіб. Задля забезпечення доступу до освітнього середовища реальним учням, а не інтернет-ботам, доцільно засвідчити особу учня. Для цього варто використовувати Captcha (Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart – повністю автоматизований публічний тест Тюрінга для розрізнення комп'ютерів і людей), що є одним із різновидів заходів безпеки, відомий як аутентифікація «виклик-відповідь». Код перевірки захищає від спаму й крадіжки паролів. Задля перевірки кожному користувачеві треба пройти простий тест, який підтверджує, що дії виконує людина, а не комп'ютерна програма, що має на меті отримання доступу до захищеного паролем акаунту. У ході перевірки користувач бачить на екрані два елементи: текстове поле та випадкову послідовність викривлених букв і/або цифр. Щоб пройти перевірку, потрібно ввести в поле зображені символи.

Саме тому ми радимо використовувати програму Captcha, яку легко інтегрувати в навчальне середовище. Captcha можна інтегрувати в процес реєстрації. Також можна встановити обмеження, скільки разів хтось може спробувати увійти. Це допоможе стримати сторонніх осіб, оскільки у них менше шансів підібрати правильний пароль випадково.

Ще одним важливим аспектом безпеки під час змішаного навчання є запобігання незаконному використанню змісту. Для цього можна змінювати формати або спосіб подання матеріалу. Наприклад, запропонувати учням завантажувати документи у форматі PDF, адже їх складніше змінювати.

Отож, розглядаючи питання захисту персональних даних в умовах змішаного навчання, важливо звернути увагу на декілька моментів, а саме:

підготовку пристроїв, мереж та інструментів онлайнного навчання, збереження конфіденційності під час реєстрації/входу на навчальні платформи [55].

Таким чином, підсумуємо. Для того, щоб процес впровадження змішаного навчання був комфортним та «безболісним», варто дотримуватися наступних порад:

1. Керівнику закладу освіти необхідно вжити усіх необхідних заходів, спрямованих на ознайомлення усіх учасників освітнього процесу із новою формою навчання; розробити правила поведінки, розподілити обов'язки та в подальшому здійснювати контроль над їх дотриманням.

2. Вчителям необхідно організувати спільноту, де б вони могли ділитися передовим педагогічним досвідом; подбати про захист персональних даних учнів; дбати про академічну доброчесність; бути фасилітаторами в умовах змішаного навчання.

3. Учням необхідно дотримуватися встановленого регламенту навчання; співпрацювати із вчителями.

4. Батькам варто розуміти, що навіть перебуваючи вдома, діти все одно навчаються.

Висновки до 2-го розділу

Аналіз науково-методичної літератури показав, що наразі існує кілька підходів щодо класифікації моделей змішаного навчання. Наприклад, Ткачук Г., Большаніна С., Диченко Т. та Чайченко Н. вважають, що існують такі моделі змішаного навчання:

1. «Face-to-Face Driver»;
2. «Rotation»;
3. «Flex»;
4. «Online Lab»;
5. «Self-blend»;
6. «Online Driver».

Кохан О. виділяє 4 сценарії змішаного навчання:

1. офлайн-урок із використанням інтернет-ресурсів;
2. офлайн-урок, що доповнено «онлайн-компонентами комунікативної направленості»;
3. комбінування офлайн-уроків з онлайн-уроками;
4. повністю онлайн навчання.

Вітчизняний науковець Бугайчук К. наголошує на існуванні таких моделей змішаного навчання:

1. Модель «нового профілю».
2. Міжшкільна група.
3. Індивідуальний навчальний план.

Подані моделі можна використовувати для навчання учнів з особливими освітніми потребами та учнів, що проживають на віддалених територіях, не маючи можливості щодня відвідувати заклади освіти.

Найбільш доцільною, на нашу думку є класифікація Хорна М. та Стейкер Г. Змішане навчання, за поглядами науковців, реалізується за допомогою таких моделей:

1. ротаційна модель: ротації за станціями, ротації за лабораторіями, індивідуальні ротації, перевернутий клас;
2. гнучка модель;
3. самостійне змішування;
4. віртуальне середовище.

Короткий опис та особливості роботи із цими моделями ми подаємо у питанні 2.1. розділу 2; конспект ротаційного уроку-станції з англійської мови ми подаємо у ДОДАТОК Б.

На наш погляд, найпростішими у використанні під час вивчення англійської мови є моделі «Face-toFace Driver», ротаційна модель та індивідуальний навчальний план.

Одним із ключових критеріїв організації та реалізації змішаного навчання є особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу. Ми вважаємо, що змішане навчання повинне базуватися на таких ціннісних засадах, як відповідальність, взаємна довіра та повага, повага до часу один одного, доброзечність, усвідомлення та розуміння освітньої мети та очікуваних результатів від навчання.

У свою чергу адміністрація закладу освіти та засновник повинні створити усі необхідні умови задля комфортного і «безболісного» впровадження змішаного навчання, а саме:

1. Створити віртуальний дисковий простір.
2. Розробити календар із нагадуваннями та сповіщеннями.
3. Підібрати сервіс для відеозв'язку.
4. Підібрати сервіс обміну текстовими повідомленнями.

Задля активної взаємодії між вчителем та учнем, вчител повинен:

- розробити розклад освітнього процесу, який буде доступним для учнів;
- визначити обсяг навчальних матеріалів та поінформувати учнів, які матеріали опрацьовуються самостійно, та як підготуватися до очних уроків;
- вказати орієнтовний час для вивчення та опрацювання матеріалів;
- надати інструкції виконання завдань;

- познайомити з очікуваними навчальними результатами та та критеріями їх оцінювання;
- передбачити та чітко визначити години та форми консультацій між вчителями та учнями;
- визначити організаційні та технічні параметри.

Розглядаючи питання захисту персональних даних в умовах змішаного навчання, важливо звернути увагу на декілька моментів, а саме: підготовку пристроїв, мереж та інструментів онлайн-навчання, збереження конфіденційності під час реєстрації/входу на навчальні платформи.

Учням необхідно дотримуватися встановленого регламенту навчання; співпрацювати із вчителями.

Батькам варто розуміти, що навіть перебуваючи вдома, діти все одно навчаються; допомагати вирішувати проблеми дітей із організацією змішаного навчання вдома.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження по темі «Організаційно-дидактичні умови навчання англійської мови в старших класах в контексті змішаного навчання» дозволило сформулювати такі загальні висновки:

1. Дослідження історичного аспекту проблеми змішаного навчання виявило, що ця проблема певним чином розглядалася у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, починаючи з 1990-х років (Бенадос Е., Березенська С., Бонк С., Бугайчук К., Воротникова І., Донець А., Желнова О., Єлфімова Ю., Кадирова Е., Кетлін М., Колліс Б., Кохан О., Кухаренко В., Мороз Т., Мохова М., Нікітіна М., Ніколаєва Ж., Олійник Н., Олійник Т., Пасічник О., Рафальська О., Рибалко О., Сікора Я., Сиротенко Н., Спирін О., Столяревська А., Стейкер Х., Триус Ю., Чередніченко Г., Чугай О., Чушак Г., Шапран Л., Ширановська О., Щербакова О., Фоміна А. та інші). Нами з'ясовано, що на всіх етапах розвитку наукової думки до даної проблеми зверталось багато вчених, педагогів-практиків. Разом з тим, незважаючи на великий обсяг робіт з проблеми обраної нами теми дослідження, існують питання, які потребують подальших теоретичних і практичних розробок.

Аналіз базового поняття «змішане навчання» у дослідженнях вище зазначених науковців дав змогу виявити розбіжності у розумінні та тлумаченні сутності даного поняття. Узагальнивши досліджене, поняття «змішане навчання» слід розглядати як формальну, структуровану та логічну освітньою програмою, де учні мають можливість пройти хоча б певну частину навчального матеріалу з англійської мови онлайн, контролюючи при цьому ритм роботи, місце та час для виконання завдань, а якусь частину – онлайн, що у результаті забезпечує інтегрований та успішний освітній досвід.

Нами виявлено, що на сучасному етапі проводиться низка досліджень, присвячених виявленню найліпших умов впровадження змішаного навчання англійської мови старшокласників.

2. У ході дослідження було визначено особливості застосування технології змішаного навчання в українських реаліях:

- Впровадження змішаного навчання проходить у чотири етапи: 1. швидкий вимушений перехід до дистанційного навчання; 2. затягнутий транзит; 3. закладення основ «нової норми»; 4. впровадження «нової норми». На думку експертів з питань освіти, перший етап українська освіта уже пройшла. Це був нагальний перехід від традиційного до дистанційного навчання, що характеризувався неузгодженістю, хаотичністю; також застосовувалося надто багато засобів і технологій – Google classroom, Zoom, Viber, телефонний зв'язок, телебачення тощо. Експерти з питань освіти зазначають, що наразі українська освіта знаходиться на етапі «затягнутого транзиту».

- Законодавством України не передбачено змішаної форми здобуття освіти, тому якщо у закладі освіти організовано змішане навчання, то формою здобуття освіти залишається очна, проте з використанням технологій дистанційного навчання.

- Найбільш популярними серед вчителів англійської мови старших класів є наступні ресурси та платформи, які ті використовують в умовах змішаного навчання: конструктор тестів «Всеосвіта»; Google Forms; тесторіум; Online Test Pad; Quizizz; Kahoot; Duolingo; LEXI24; English Listening; Lingualeo; Memrise; TED (розширений перелік нами подано у ДОДАТОК А).

- Запровадження технології змішаного навчання вимагає від вчителів англійської мови побудови гнучкого персоналізованого освітнього процесу, в якому будуть враховані індивідуальні особливості та потреби учнів старших класів, а також будуть використовуватися всі можливості інформаційно-комунікативні технології.

3. Виокремили та описали умови впровадження та ефективного функціонування змішаної форми навчання старшокласників, які залежать

безпосередньо від вчителя іноземної мови. Ми вважаємо, що такими умовами є наступні:

- Підбір моделі змішаного навчання. Наприклад, можна обрати модклі змішаного навчання, які пропонують, Ткачук Г., Большаніна С., Диченко Т. та Чайченко Н. («Face-to-Face Driver», «Rotation», «Flex», «Online Lab», «Self-blend», «Online Driver»), або ж Кохан О. (офлайн-урок із використанням інтернет-ресурсів; офлайн-урок, що доповнено «онлайн-компонентами комунікативної направленості»; комбінування офлайн-уроків з онлайн-уроками; повністю онлайн навчання), чи, наприклад, ті, що пропонує Бугайчук К. (модель «нового профілю»; міжшкільна група; індивідуальний навчальний план). Проте, найбільш доцільним, на нашу думку, буде використання моделей змішаного навчання, запропонованих Хорном М. та Стейкером Г. (ротаційна модель: ротації за станціями, ротації за лабораторіями, індивідуальні ротації, перевернутий клас; гнучка модель; самостійне змішування; віртуальне середовище). У ДОДАТОК Б ми подаємо конспект уроку-станції з англійської мови.

- Взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу. Змішане навчання повинне базуватися на таких ціннісних засадах, як відповідальність, взаємна довіра та повага, повага до часу один одного, доброзесність, усвідомлення та розуміння освітньої мети та очікуваних результатів від навчання.

- Створення комфортного освітнього середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання.

4. Розробили поради щодо створення комфортного освітнього середовища на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання. Зауважуємо, що адміністрація закладу освіти та засновник повинні: провести опитування; створити віртуальний дисковий простір; відкрити дистанційні класи; розробити календар із нагадуваннями та сповіщеннями; підібрати сервіс для відеозв'язку; організувати навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями; підібрати сервіс обміну текстовими повідомленнями.

Задля активної взаємодії між вчителем та учнем, вчител повинен: розробити розклад освітнього процесу, який буде доступним для учнів; визначити обсяг навчальних матеріалів та поінформувати учнів, які матеріали опрацьовуються самостійно, та як підготуватися до очних уроків; вказати орієнтовний час для вивчення та опрацювання матеріалів; надати інструкції виконання завдань; познайомити з очікуваними навчальними результатами та критеріями їх оцінювання; передбачити та чітко визначити години та форми консультацій між вчителями та учнями; визначити організаційні та технічні параметри; підготувати пристрої, мережі та інструменти онлайн-навчання; подбати про збереження конфіденційності під час реєстрації/входу на навчальні платформи.

Учням необхідно дотримуватися встановленого регламенту навчання; співпрацювати із вчителями.

Батькам варто розуміти, що навіть перебуваючи вдома, діти все одно навчаються; допомагати вирішувати проблеми дітей із організацією змішаного навчання вдома.

До перспектив дослідження варто зарахувати питання підготовки майбутніх фахівців початкової освіти та філології до впровадження змішаного навчання для вивчення англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Schools' responses to Covid-19. Pupil engagement in remote learning». Megan Lucas, Julie Nelson and David Sims (2020)
2. A Study of Student's Perceptions in a Blended Learning Environment Based on Different Learning Styles. URL: https://www.researchgate.net/publication/220374869_A_Study_of_Student's_Perceptions_in_a_Blended_Learning_Environment_Based_on_Different_Learning_Styles (дата звернення: 17.10.2022)
3. Achievement and Satisfaction in Blended Learning versus Traditional General Health Course Designs. URL: https://www.researchgate.net/publication/228421251_Achievement_and_Satisfaction_in_Blended_Learning_versus_Traditional_General_Health_Course_Designs (дата звернення: 16.10.2022)
4. Allen I. Elaine, Seaman Jeff Going The Distance: Online Education in the U.S. / Elaine I. Allen, Jeff Seaman, 2011. Babson Survey Research Group and Quahog Research Group. 40 p., P. 7
5. Al-Maqtri, A.M.T. How effective is e-learning in teaching English? A case study. Journal of Education and Human Development. Vol. 3. No. 2. 2014. Pp. 647-669
6. Bailey C. J. and Card K. A. Effective pedagogical practices for online teaching: Perception of experienced instructors. Internet and Higher Education, 2009
7. Banados E. A. blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment / E. A. Banados // CALICO Journal. 2006. № 23 (3). – P. 533-550
8. Blended learning positively affects students' satisfaction and the role of the tutor in the problem-based learning process: Results of a mixed-method evaluation. URL: https://www.researchgate.net/publication/23966257_Blended_learning_positively_affects_students'_satisfaction_and_the_role_of_the_tutor_in_the_problem-based_learning_process_Results_of_a_mixed-method_evaluation (дата звернення: 16.10.2022)

9. Blended Learning vs. Traditional Classroom Settings: Assessing Effectiveness and Student Perceptions in an MBA Accounting Course. URL: https://www.thejeo.com/archive/2007_4_1/chen_jones (дата звернення: 15.10.2022)

10. Blended Learning: Define. URL: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/blended-learning> (дата звернення: 13.10.2022)

11. Bonk C. J. The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs. San Francisco: JosseyBass/Pfeiffer, 2006. P. 5. Graham C. R. Blended learning system: Definition, current trends and future direction / In: Bonk, C.J., Graham, C.R. (eds.). Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs, Pfeiffer, San Francisco. 2005. P. 3-21

12. Bortnikova O. V. Methodology of upbringing of adaptive style of leadership of students of schools of culture and art. Actual Problems of Science and Education APSE – 2018. Held in Budapest on 28th of January 2018. URL: <http://scaspee.com/all-materials/actualproblems-of-science-and-education-apse-2018>

13. Collis B. (2001). Flexible learning in a digital world: experiences and expectations. London: Kogan Page Limited, 231 с.

14. Середа І. Реалізація змішаного навчання у підготовці педагогів спеціальної освіти в умовах карантину. Інформаційні технології і засоби навчання, 2022, Том 88, №2. С. 239-254

15. Distance education at a glance. URL: <http://www.uidaho.edu/eo/dist2.html>

16. Effectiveness of a blended e-learning cooperative approach in an Egyptian teacher education programme. URL: https://www.researchgate.net/publication/223588784_Effectiveness_of_a_blended_elearning_cooperative_approach_in_an_Egyptian_teacher_education_programme (дата звернення: 16.10.2022)

17. Effectiveness of Blended Learning in Teacher Education Programme through Distance Mode. URL: https://www.researchgate.net/publication/335326884_Effectiveness_of_Blended_Learning_in_Teacher_Education_Programme_through_Distance_Mode (дата звернення: 16.10.2022)

18. Friesen Norm Report: Defining Blended Learning. Norm Friesen (August 2012). URL: <http://goo.gl/XFtCv3> (дата звернення: 13.10.2023)
19. Heather Staker and Michael B. Horn Classifying K–12 blended learning URL: <http://www.christenseninstitute.org/publications/classifying-k12-blended-learning-2> (дата звернення: 13.10.2022)
20. Hofmann, J. (2014). Top 10 Challenges of Blended Learning (And Their Solutions!). Retrieved from: <http://blog.insynctraining.com/top-10-challengesofblended-learning> (дата звернення: 21.11.2022)
21. Hofmann, J. (2014). Top 10 Challenges of Blended Learning (And Their Solutions!). Retrieved from: <http://blog.insynctraining.com/top-10-challenges-ofblended-learning>
22. How does the US education system work? Studwave. 2018. URL: <http://studway.com.ua/sistema-osviti-ssha>
23. Joseph Lathan. Complete Guide to Teacher-Centered vs. Student-Centered Learning, University of San Diego. Lawrence Muganga & Peter Ssenkusu (2019) Teacher-Centered vs. Student-Centered: An Examination of Student Teachers' Perceptions about Pedagogical Practices at Uganda's Makerere University. University of Alberta & Makerere University
24. Kathleen M. Frankle Blended Learning: The Key to Successful Web-Based Training and Education. URL: <http://goo.gl/hWbR7z> (дата звернення: 16.10.2022)
25. Kegeyan S.E. Distance Learning: its Advantages and Disadvantages / International Journal of Professional Science №1-2016. URL: <http://scipro.ru/article/26-01-16>
26. Kegeyan S.E. English language distance learning. International scientific professional periodical journal «The Unity of Science» / publishing office Friedrichstrabe 10-Vienna-Austria, 2015. 190 p.
27. Majumdar Arunima Blended Learning: Different combinations that work. URL: <http://goo.gl/ksNYi1> (дата звернення: 24.10.2022)

28. Means B., Toyama Y., Murphy R., & Baki M. The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record*, 2013
29. Moodle в Україні: що таке Moodle: вебсайт. URL: <https://moodle.org/mod/page/view.php?id=8174> (дата звернення: 11.02.2021).
30. OECD (2017). PISA 2015 Results (Volume III). Students' Well-Being, p.61. Paris, France: OECD Publishing.
31. Online Schule: Virtuelles Klassenzimmer. URL: <https://www.bildungsdoc.info/onlineschulen/>
32. Shivam, R. (2015). Implementation of Blended Learning in Classroom: A review paper. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 5 (11), 369-372
33. Siemens, G., Gašević, D., & Dawson, S. (2015). Preparing for the Digital University: a review of the history and current state of distance, blended, and online learning, с. 71–73
34. Staker, H., & Horn, M. B. (2012). Classifying K-12 blended learning
35. Supporting Learning in the COVID-19 Context: Research to Guide Distance and Blended Instruction (Jeannie Myung, Alix Gallagher, Benjamin Cottingham, Angela Gong, Hayin Kimner, Joe Witte, Kevin Gee, Heather Hough), Policy Analysis for California Education, June 2020, p.8, p.18
36. Victor James Callan, Margaret Alison Johnston & Alison Louise Poulsen (2015) How organisations are using blended e-learning to deliver more flexible approaches to trade training, *Journal of Vocational Education & Training*, 67:3, 294-309, DOI: 10.1080/13636820.2015.1050445
37. Авшенюк, Н. М. (2013). Українсько-англійський навчальний словник з педагогіки: словник. К.: Педагогічна думка.
38. Баркасі В.В., Баркасі С.Б. Використання змішаної форми навчання у викладанні іноземних мов у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 207-210
39. Большаніної С., Диченко Т., Чайченко Н. Застосування платформи МІХ для організації змішаного навчання загальної хімії здобувачів інженерних

спеціальностей на платформі МІХ електронного ресурсу Сумського державного університету. Інформаційні технології і засоби навчання, т. 75, № 1, с.138-152, 2020. doi:10.33407/itlt.v75i1.2577.

40. Бугайчук К. Л. «Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів», Інформаційні технології і засоби навчання, т. 54, № 4, с. 1-18, 2016. doi:10.33407/itlt.v54i4.1434, С. 5

41. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання, т. 54, № 4, с. 1-18, 2016. doi:10.33407/itlt.v54i4.1434, С. 5

42. Бугайчук К., «Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів», Інформаційні технології і засоби навчання, т. 54, № 4, с. 1-18, 2016. doi:10.33407/itlt.v54i4.1434.

43. Відповіді на поширенні запитання щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/vidpovidi-na-poshirenizapitannya-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-umovah-karantinnihobmezhen> (дата звернення: 21.10.2023)

44. Власенко І.Г. Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с. URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf

45. Долинський Є. В. Можливості використання навчального середовища Moodle при вивченні іноземної мови та перекладу. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. №1. С. 82-85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_20 (дата звернення: 13.02.2021)

46. Захаренко І. Організаційно-дидактичні умови змішаного навчання англійської мови в старших класах. Матеріали III Міжнародній науково-практичній інтернетконференції «Сучасні проблеми філології та методології викладання в умовах євроінтеграції». ХГПА. 11.05.2023.

47. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед.наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.

48. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. К.: 2021. 92 с., С. 9

49. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. К.: 2021. С. 23

50. Змішане навчання у закладах професійної (професійнотехнічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. К.: 2021. С. 6

51. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvatiyaki/> (дата звернення: 15.10.2022)

52. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення: 16.11.2022)

53. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishanenavchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення: 20.11.2022)

54. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення: 15.10.2022)

55. Змішане навчання: сутність та переваги. URL: <https://www.verkhnovyzn ytskashkola.org/post/> (дата звернення: 12.10.2022)

56. ЗУ «Про Національну програму інформатизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 15.11.2022)

57. ЗУ «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 15.11.2022)

58. Коваль Т. І. Реалізація технологій дистанційного навчання іноземних мов з використанням навчального середовища Moodle. Методика навчання іноземних мов майбутніх фахівців. 2011. Вип. 21. Ч. 6. 2001. С. 94-104

59. Кохан О. Технологія змішаного навчання при вивченні іноземної мови. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2021. С. 32-36

60. Кохан О. Технологія змішаного навчання при вивченні іноземної мови. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2021. С. 32-36

61. Кохан О. Технологія змішаного навчання при вивченні іноземної мови. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2021. С. 32-36

62. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. «Педагогіка». 2017. № 3. С. 140-147

63. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання: посібник. Київ: Міленіум, 2019. 307 с.

64. Лапшина І. С. Адаптивні підходи до моделювання освітніх процесів у системі дистанційного навчання. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2012. № 6. С. 42-47

65. Лист Міністерства освіти і науки України щодо освітнього процесу в дистанційному режимі від 15 грудня 2020 р. № 1/9-688. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-osvitnogo-procesu-v-distancijnomu-rezhimi>

66. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі). Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О., Київ: ВАІТЕ, 2020. 20 с.

67. Максак, І. В. (2013). «Blended learning» як інноваційний підхід у формуванні професійної компетентності вчителя англійської мови початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, 110, 247–249. Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1334

68. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі). Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О., Київ: ВАІТЕ, 2020. 20 с.

69. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: МОН України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

70. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

71. Рашевська, Н. В. (2011). Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10). Київ

72. Рябуха Т.В., Гостіщева Н.О., Куликова Л.А., Харченко Т.І. «Перевернуте навчання» як інноваційна технологія викладання іноземних мов у вищій школі. ISSN 1992-5786. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 72. Т.2. С 100-106. URL: https://www.researchgate.net/publication/345313139_PEREVERNUTE_NAVCANNA_AK_INNOVACIJA_TEHNOLOGIA_VIKLADANNA_INOZEMNIH_MOV_U_VISIJ_SKOLI

73. Стадний Є., Ніколаєв Є. Рекомендації МОН України щодо впровадження змішаного навчання у заклади освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2020/zmyshene%20navchann/y/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf> (дата звернення: 16.11.2022)

74. Стрюк А. М. Система «Агапа» як засіб навчання системного програмування бакалаврів програмної інженерії: дис. канд. пед. наук: 13.00.10 / Андрій Миколайович Стрюк. К., 2012. С. 29

75. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України, European vector of Ukraine and Republic of Poland, вип. 1, с. 465-485, 2018

76. Цифрова програма для Європи. URL: <https://eufordigital.eu/uk/library/a-digitalagenda-for-europe/> (дата звернення: 15.11.2022)

77. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов. / Г.А. Чередніченко, Л.Ю. Шапран // Третя міжнародна науково-практична конференція «MoodleMoot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle». (Київ, КНУБА, 21-22 травня 2015 р.): тези доповідей. К.: КНУБА, 2015. 68 с. URL: <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83> (Назва з екрану).

78. Штихно Л. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. Молодий вчений. 2016. № 6 (33). С. 489-493

ДОДАТОК А

ІНТЕРНЕТ-ЗАСТОСУНКИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ
ВЗАЄМОДІЇ*Застосунки для дистанційної групової взаємодії
(інтерактивні віртуальні дошки)*

Jamboard від Google	Повністю безкоштовна та проста у використанні дошка, функцій якої цілком достатньо для проведення занять. Є можливість завантажити результати спільної роботи у форматі pdf чи png. Має український інтерфейс. Пропонуємо починати знайомитися з віртуальними дошками саме з цього застосунку, особливо якщо цифрові вміння вашої цільової аудиторії не дуже розвинені.
Padlet	Ця дошка має красивіший дизайн, декілька шаблонів організації матеріалів, можливість завантажити результати спільної роботи у форматі pdf. Безкоштовно користувач може створити п'ять дошок. Для створення більшої кількості дошок потрібно оформити підписку й сплачувати щомісячну абонплату. Перевага платної версії – можливість зберігати велику кількість спільних напрацювань, які досить довго лишаються доступними. Має український інтерфейс.
LIno it	Ця дошка є безкоштовною, можна створити необмежену кількість різних дошок. Але інтерфейс – англійською мовою. Щоправда, цієї дошкою можна користуватися інтуїтивно, якщо є досвід

	користування іншими подібними застосунками. Можна заходити через акаунт Google чи соціальних мереж Facebook та Twitter. Дошка підтримує кирилицю. Крім того, за потреби її можна розмістити на сайті або в блозі.
Miro	Ця дошка має безліч шаблонів для колективної роботи, вбудований відеочат, можливість поділитися своїм екраном, можливість презентувати. Це як Роллс-Ройс серед віртуальних дошок, і коштує відповідно.

***Застосунки для групового та індивідуального спілкування онлайн
(конференц-сервіси)***

Zoom.us	Популярність сервісу викликана можливістю автоматичного налаштування якості зв'язку (відео та звуку) залежно від якості інтернет-з'єднання кожного з користувачів. Сервіс можна використовувати з інтернет-браузера, а можна інстальювати застосунок. Він частково безкоштовний. Усі функції сервісу безкоштовно доступні для групової відеоконференції тривалістю 40 хвилин. Для отримання безлімітного часу користування потрібно заплатити.
Google Meet	Можна використовувати як з інтернет-браузера, так і з інстальованого застосунку. Він прекрасно працює й інтегрується з усіма сервісами від Google, є повністю безкоштовним за умови використання ліцензії G Suite Enterprise for Education (Google для

	<p>освіти). Має всі функції, які можуть знадобитися для проведення заняття. Суттєва перевага сервісів Google — єдиний обліковий запис для користування й доступу до різноманітних сервісів та інструментів. Це зручно, наприклад, коли викладач під час заняття, яке відбувається у Google Meet, хоче використати віртуальну дошку Jamboard або дати завдання у Google Slides.</p>
--	--

Є інші сервіси, які мають подібний функціонал. Наприклад, Cisco Webex, Blue Jeans, Blue Button, сервіс для відеоконференцій, вбудований у Microsoft Teams. Опцію відеоконференцій з можливістю розподілу на групи запровадив Facebook (так звані кімнати). Можливість групових відеодзвінків надає Skype.

Застосунки для організації освітнього процесу (комплексні платформи від Google, Moodle, Microsoft)

Moodle	<p>Moodle - система виключно для організації навчання. Вона не містить додаткових інструментів (кажімо, текстових, графічних, відеоредакторів або іншого програмного забезпечення для обробки даних). Під час роботи з Moodle користувачі можуть використовувати будь-яке програмне забезпечення будь-яких розробників. Для використання Moodle заклад освіти повинен інсталювати й налаштувати програмне забезпечення. Воно безкоштовне, проте інсталяція й налаштування Moodle вимагатиме наявності власного або</p>
---------------	--

	<p>оренованого спеціального VPS сервера. Moodle дає багато різноманітних можливостей для організації навчання, у тому числі для оцінювання й документування навчальних досягнень здобувачів освіти. Також варто пам'ятати, що Moodle – програмне забезпечення з відкритим кодом. Це означає, що розробники (програмісти) можуть створювати додаткові функції на ваш запит.</p>
<p>Google Suite for Education</p>	<p>Google Suite for Education (ліцензійна угода Google вимагає реєстрації G Suite для використання в системі формальної освіти) – це хмарний сервіс, який наразі для закладів освіти є безкоштовним. Його налаштування достатньо прості й не вимагають спеціальних знань (скажімо, як у випадку з Moodle). Він надає можливості безкоштовно використовувати всі доступні сервіси Google і зібрати їх усі в одному місці для проведення навчання. Значна перевага G Suite – створення облікових записів Google для всіх учасників й учасниць освітнього процесу. У пакеті Google є можливість використовувати сервіс конференц-зв'язку Google Meet, можливість зберігати інформацію на Google Drive (Гугл Діску), спільно працювати з документами, календарями, зображеннями, відео, спільно планувати за допомогою Google keep, створювати завдання для перевірки й оцінювання навчальних досягнень з Google Forms, створити сайт з Google Sites і багато іншого. Отримайте детальні інструкції та поради українською мовою на сторінці Google для освіти.</p>
<p>Microsoft Teams</p>	<p>Microsoft Teams та інші сервіси з пакету Office 365 – це умовно безкоштовні сервіси для закладів освіти й здобувачів освіти. Безкоштовний тарифний план надає доступ до всіх</p>

	<p>найпоширеніших програм пакету MS Office і додаткових сервісів для навчання. Microsoft Teams є своєрідним хабом для організації освітнього процесу – утворення віртуальних класів, хмарного сховища для зберігання файлів, відеоконференцій, чатів, документування навчальних досягнень, створення завдань для перевірки й оцінювання навчальних досягнень, використання програмних продуктів Office і багато іншого. Отримайте детальні інструкції та поради українською мовою на сторінці Microsoft в освіті.</p>
--	---

***Застосунки для швидкої індивідуальної та групової комунікації
(месенджери, електронна пошта):***

- поштовий сервіс <https://www.ukr.net>
- поштова скринька на gmail.com
- поштова скринька на office.com
- Viber
- Telegram
- WhatsApp

Хмарні сервіси для зберігання інформації:

- Google Диск
- Microsoft Onedrive

Сервіси для створення візуального контенту:

- Canva
- Crello

Сервіси для створення відео контенту:

- OBS Studio
- Camtasia
- YouTube

*Сервіси для створення завдань на закріплення, узагальнення,
контроль знань:*

- Learningapps
- MyTestXPro
- OnlineTestPad
- Kahoot
- Quizlet

ДОДАТОК Б

Урок-ротація за станціями з англійської мови для учнів 10-го класу

Тема уроку «Готуємо улюблені страви».

Мета: організувати ротацію за станціями, активізувати вивчені лексичні одиниці, розвивати навички оглядового читання, уміння виділяти головне, аудитивні навички, вдосконалювати навички усного та писемного мовлення.

Очікувані результати: на кінець уроку учні повторять і активізують основну лексику з теми (назви продуктів, cooking verbs, основні прийоми їжі та назви страв), знайдуть рецепти улюблених страв, за зразком складуть власний рецепт, переглянуть відео ролик про приготування їжі і презентують власні проєкти. Учні презентують проєкт, вміють поставити запитання щодо представленого матеріалу і відповідати на питання про представлений матеріал.

Хід уроку

I. Початок уроку.

Учні об'єднуються в групи по 4 учні. Вчитель знайомить учнів з умовами квесту і з завданнями, які вони мають виконати на кожній станції.

II. Розминка. Match the beginning of the proverbs with their endings.

Завдання можна виконати на картках, а можна на дошці padlet:

- 1) A hungry man is an angry man.
- 2) Tastes differ.
- 3) We are what we eat.
- 4) Don't dig your grave with your knife and fork.
- 5) Warm food, warm friendships.

III. Ротація за станціями. На кожній станції учні працюють по 7 хвилин.

1 станція. Foods and ingredients.

Task 1. Brush up the words here:
<https://www.englishclub.com/vocabulary/food-types.php> (Учні повторюють слова і читають невеликий текст на цьому сайті)

Task 2. Do the quiz here: <https://www.englishclub.com/vocabulary/food-types-quiz.php> (Учні виконують онлайн тест на знання продуктів харчування)
 2 станція. Cooking.

(Тут завдання схожі зі станцією 1, тільки тепер це слова, пов'язані з процесом приготування їжі.)

Task 1. Learn the words on cooking here:
<https://www.englishclub.com/vocabulary/food-cooking.php>

Task 2. Do a cooking vocabulary quiz here:
<https://www.englishclub.com/vocabulary/food-cooking-quiz.php>

3 станція. Kitchen and Kitchenware

Для того, щоб приготувати якусь страву необхідні посуд та кухонне обладнання. Саме на цій станції учні повторять цю лексику.

Task 1. Watch a video and revise the words. You can take notes.
<https://www.youtube.com/watch?v=vaR1TKAgc68>

Task 2. Do the task on Kitchen Utensils Unscramble the Words Worksheet (завантажити тут <https://www.englishworksheets.com/m.kitchen-utensils-6.html> і роздрукувати для кожної команди). Учні працюють на карточці, складаючи слова з поданих букв, потім поєднують ці слова з відповідною картинкою. Після закінчення цієї роботи учитель перевіряє правильність виконання, для учнів посильніше можна запропонувати питання “What do you do with this item? What can you use this piece of equipment for?”

4 станція. Enjoy your meals!

Imagine that you have a restaurant. Make a list of ten dishes you like best of all, which will be the specialties of your restaurant. Watch a video how to cook one of them. Write down the recipe. Present your menu and explain your choice.

IV. Захист проєктів.

And now when we have revised all the vocabulary you are ready to present your projects.

Учні презентують підготовлені вдома ролики про приготування їжі. Після презентації глядачі ставлять питання. В ідеалі проводити пару, тоді точно встигнуть всі захистити і обговорити свої проєкти. Якщо урок один, ті учні, які не встигли захистити проєкт на уроці, завантажують свої роботи на платформу Teams на канал свого класу і обговорення ведеться онлайн. Під відео учні пишуть свої питання, а автор відповідає.

V. Закінчення уроку. Рефлексія.